

زندگی نامه و خدمات خاندان انتظام وزیری در دوره قاجار و پهلوی

مؤلف: استاد منصور رشیدی / دکتر علی قنبریان

۰۹۱۲ ۸۵ ۱۹۹ ۸۵

زندگی نامه و خدمات خاندان انتظام وزیری در دوره قاجار و پهلوی

مؤلف: استاد منصور رشیدی / دکتر علی قنبریان

ویراستار: مهندس علیرضا رشیدی

طراح جلد و صفحه آرا: مهندس مهرناز رشیدی

سفارش دهنده: مؤسسه فرهنگی هنری «نوبین پژوهش فیاض» Novin Pazhuhesh Fayyaz Art and Cultural Institute

انتشارات میراث فرهیختگان Miras Farhikhtegan Publications

۰۹۱۲۸۵۱۹۹۸۵ و ۰۲۱۵۵۵۴۰۷۶۵

چاپ اول / آذر ۱۳۹۹ / قطع کتاب: رقعی / شمارگان: ۵۰۰ نسخه

محل نشر: تهران / قیمت: ۲۸۰۰۰ تومان

ارتباط با نویسنده: Mansoorrashidi2017@gmail.com

شابک

۹۷۸-۶۲۲-۷۳۷۷-۴۳-۹

978-622-7377-43-9

مؤسسه فرهنگی هنری

شماره ثبت ۳۳۳۴

۰۹۱۲ ۸۵ ۱۹۹ ۸۵

Ghanbarian.kowach@yahoo.com
Ali.Ghanbarian.alumini.af.ac.ir
Fayyaz110.blogfa.com

- سرشناسه : رشیدی، منصور، ۱۳۴۰ -
- عنوان و نام پدیدآور : زندگی‌نامه و خدمات خاندان انتظام‌وزیری در دوره قاجار و پهلوی / مؤلف: منصور رشیدی، علی قنبریان؛ ویراستار: علیرضا رشیدی؛ به سفارش: مؤسسه فرهنگی نوین پژوهش فیاض.
- مشخصات نشر : تهران: میراث فرهیختگان، ۱۳۹۹.
- مشخصات: ۲۰۰ ص.؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.
- ظاهری
- شابک : 978-622-737743-9
- وضعیت: فیا
- فهرست‌نویسی
- موضوع : انتظام‌وزیری (خاندان) -- سرگذشت‌نامه
- موضوع : Entezam Vaziri family -- Biography
- شناسه افزوده : قنبریان، علی، ۱۳۶۰ -
- شناسه افزوده : مؤسسه فرهنگی هنری نوین پژوهش فیاض
- شناسه افزوده : Novin Pazhuhesh Fayyaz Art and Cultural Institute
- رده‌بندی کنگره : CS۱۴۱۹
- رده‌بندی دیویی : ۹۲۹/۲۰۹۵۵
- شماره : ۷۴۳۰۸۰۳
- کتابشناسی ملی
- وضعیت رکورد: فیا

فهرست مطالب

فهرست مطالب	۵
مقدمه	۷
بخش اول	۱۱
فصل اول: میرزا موسی وزیر تفرشی	۱۳
سِمَت‌ها	۱۳
خدمات	۱۳
فصل دوم: میرزا عیسی خان وزیر	۱۵
سِمَت‌ها	۲۱
خدمات	۲۱
فصل سوم: سید عبدالله خان انتظام السلطنه	۳۵
فصل چهارم: سید محمد انتظام السلطنه (بینشعلی)	۴۳
فرخ خان امین الدوله	۸۰
۱. فرخ خان امین الدوله و قضیه افغانستان	۸۵
۲. پارک امین الدوله	۸۷
۳. قرآن فرخ خان امین الدوله	۸۸
۴. مسجد و مدرسه امین الدوله	۹۷
۵. تشابه اسمی	۱۰۲

۶. نقاشی ناصرالدین شاه قاجار از امین‌الدوله ۱۰۴
- ۱.۶. نکته‌هایی دربارهٔ سند نقاشی ۱۰۵
- بخش دوم..... ۱۰۹
- فصل اول: سیدعبدالله انتظام‌وزیری ۱۱۱
- سیمت‌ها ۱۱۵
- فرزندان ۱۱۵
- فصل دوم: سیدنصرالله انتظام‌وزیری ۱۵۰
- سیمت‌ها ۱۷۶
- منابع و مآخذ کتاب..... ۱۷۷
- پژوهش‌های مشترک استاد منصور رشیدی (پژوهشگر تاریخ) و
دکتر علی قنبریان..... ۱۸۱
- فهرست‌ها..... ۱۸۷

مقدمه

ای نام تو بهترین سرآغاز بی نام تو نامه کی کنم باز
 ای یاد تو مونس روانم جز نام تو نیست بر زبانم
 ای کارگشای هرچه هستند نام تو کلید هرچه بستند^۱

همواره انسان‌های خیراندیش در طول تاریخ بوده‌اند. انسان‌هایی که به مردم خدمت می‌کردند و مردم را دوست داشتند. سعیشان در برآورده کردن نیازهای قشر کم‌درآمد جامعه بود. برای خدمت به مردم با هزینه شخصی خویش، اماکنی همچون آب‌انبار، بیمارستان، کاروانسرا، مسجد، و حوزه علمیه احداث کرده و آن‌ها را وقف بر مردم کرده‌اند تا با گذر زمان این اماکن و منافع آن دست ناهلان نیفتد و جامعه همواره از آن‌ها استفاده مادی و معنوی ببرد. البته بماند که درباره برخی از اموال وقفی باید گفت: «گویا صورت وقف بودنش مانند عقاید مردم این زمان ثابت نبود. از این جهت ملک خاصه برخی شده است». از جمله چنین انسان‌هایی می‌توان از خاندان انتظام‌وزیری نام برد. خاندانی که در دوره قاجار و پهلوی منشأ خیرات و برکات بودند و هنوز هم جامعه از موقوفاتی که از آن‌ها برجای مانده است، بهره‌مند است.

۱. نظامی، خمسه: لیلی و مجنون، بخش ۱: به نام ایزد بخشاینده.

خاندان انتظام‌وزیری سعیشان در کمک و یاری دادن به انسان‌های بی‌بضاعت بود.

در نوشتار حاضر، بسیار مختصر، به معرفی افراد سرشناس این خاندان (میرزا موسی وزیر تفرشی، میرزا عیسی خان وزیر، سیدعبدالله خان انتظام‌السلطنه، سیدمحمد انتظام‌السلطنه "بینشعلی"، سیدعبدالله انتظام‌وزیری، سیدنصرالله انتظام‌وزیری) و بیان خدمات آن‌ها خواهیم پرداخت.

سعی شده است از کتاب‌ها و منابع معتبر تاریخی استفاده شود؛ همچون کتاب‌های محمدحسن خان مقدم مراغه‌ای ملقب به صنیع‌الدوله و سپس اعتمادالسلطنه. همچنین به‌عنوان تاریخ شفاهی، از مصاحبه‌هایی نیز استفاده شده است.

چینش و ترتیب بخش‌ها و فصل‌های کتاب حاضر، همانند کتاب «بیان اجمالی زندگانی میرزا موسی وزیر تفرشی، میرزا عیسی خان وزیر، سیدعبدالله خان انتظام‌السلطنه، سیدمحمد انتظام‌السلطنه (بینشعلی)، سیدعبدالله انتظام‌وزیری، و سیدنصرالله انتظام‌وزیری» است.

دلیل نگارش کتاب حاضر آن بود که به سندها و تصاویر جدیدی از طریق سازمان اسناد ملی^۱ و غیره دست یافتیم و لازم دانستیم که اسناد جدید را در مجموعه‌ای به صورت کتاب نگه‌داری کنیم.

درباره این خاندان حرف بسیار است و آنچه که باقی مانده بیش از آن است که چاپ شده است: «سخنان من در این باره هنوز خام است. خونی است که بسی مانده تا شیر شود. میوه‌ای است که باید آن را به دست چید نه پخته و لب‌گزان که شاخ‌ها را سست گیرد و خود بیفتد». اسناد و تصاویر بسیاری از خدمات این خاندان به دست آورده‌ایم. اگر خالق رحمان توفیق دهد، به مرور در قالب مقاله یا کتاب منتشر خواهیم کرد.

روزی که روح دامن عمرم رها کند / این خاک تیره بند ز بندم جدا کند
یا رب نگه‌دار تو ایمان آن کسی / که این خط من بخواند و بر من دعا کند
و ما توفیقی الا بالله و علیه توکلّت و إلیه اُنیب

منصور رشیدی (پژوهشگر تاریخ) / علی قنبریان

تهران / مقبره عیسی خان وزیر

۱۳ آبان ۱۳۹۹ / میلاد پیامبر اکرم ﷺ و امام صادق علیه السلام

بخش اول
دوره قاجار

فصل اول: میرزا موسی وزیر تفرشی

وی متولد سال ۱۱۹۸ قمری است. فرزند میرزا ابوالقاسم و پدر میرزا عیسی وزیر و سیدعبدالله خان انتظام السلطنه است.

سیمت‌ها

مستوفی کل، پیشکار دارایی، از اعضای مصلحت‌خانه، وزیر دارالخلافه.

خدمات

الف) مسجد میرزا موسی در تهران، خیابان ناصرخسرو، کوچه پله نوروزخان روبه‌روی مسجد جامع. در برخی از منابع از مسجدی با نام عبدالله خان در بازار تهران نام برده شده است. ظاهراً همین مسجد میرزا موسی است که به نام فرزندش سیدعبدالله خوانده شده است. البته این مطلب در حد فرضیه است و اثبات آن نیاز به تحقیقات کتابخانه‌ای و میدانی دارد:

«از مسجد مدرسه میرزا موسی (عبدالله خان) به‌عنوان یکی از شاخص‌ترین مسجد مدرسه‌های دوره قاجار نام برده‌اند.^۱ و نقوش

۱. محمدرضا بمانیان و کورش مؤمنی و حسین سلطان‌زاده، بررسی نوآوری و تحولات تزئینات و نقوش کاشی‌کاری مسجد مدرسه‌های دوره قاجار، ص ۳۸.

به کار رفته در آن را چنین گفته‌اند: انگور، گل سرخ و زنبق، و گل و گلدان.^۱

ب) کاروان‌سرای میرزا موسی وزیر در قزوین.

پ) آب‌انباری بزرگ در شهر تهران در آخر خیابان سیروس جنب امامزاده سیداسماعیل. شنیده‌ها حاکی است که حریم آب‌انبار از موقوفاتش بوده و وقف بر امور خیر شده بود.

وی در شب نوزدهم محرم سال ۱۲۸۲ قمری در سن ۸۴ سالگی درگذشت و در قسمت شرقی صحن حضرت امام حسین علیه السلام مدفون شد.

۱. محمدرضا بمانیان و کورش مؤمنی و حسین سلطان‌زاده، بررسی نوآوری و تحولات تزئینات و نقوش کاشی‌کاری مسجد_مدرسه‌های دوره قاجار، ص ۶۴.

فصل دوم: میرزا عیسی خان وزیر

وی فرزند میرزا موسی وزیر تفرشی و برادر سیدعبدالله خان انتظام السلطنه است. نسب عیسی خان وزیر با ۲۹ واسطه به امام زین العابدین علیه السلام می‌رسد. سجع مهر میرزا عیسی، «عبدہ الراجی عیسی الحسینی» است که نشان از سادات بودن وی دارد.

در خاندان وزیری رسم بر این بوده که نام پدر برای فرزند ارشد ذکور انتخاب می‌شد؛ لذا میرزا عیسی خان وزیر بزرگ‌تر از دو برادر دیگرش (سیدعبدالله خان انتظام السلطنه و سیداحمد) بوده است. زیرا میرزا موسی نام پدر خویش (میرزا عیسی) را روی وی گذاشته بود.

بعد از نظم الدوله، میرزا عیسی خان وزیر رئیس نظمیه شد و بر یک عده از افسران ارشد و رصدباشی و داروغه و سایر عواملی که آسایش و امنیت شهر را تأمین و با متخلفان در مبارزه بودند، ریاست داشت. ایشان از مستوفیان عظامی بود که به خطاب جنابی افتخار یافته بود و از اعضای مجلس تحقیق دولتی بود.

دو تن از رجال بانفوذ دوره قاجار در عهد ناصرالدین شاه، میرزا یوسف آشتیانی (۱۲۲۷ق - ۱۳۰۳ق) و میرزا عیسی خان وزیر تفرشی (متوفای ۱۳۱۰ق) هستند. میرزا یوسف ملقب به مستوفی الممالک و از جناح محافظه‌کار دربار قاجار و از مخالفان میرزا حسین خان سپهسالار و اصلاحات او بود. میرزا عیسی نایب‌الحکومه تهران (وزارت تهران و پیشکاری حکومت) و ریاست خالصجات و وزارت و پیشکاری (معاونت) کامران میرزا نایب‌السلطنه منصوب شد.

با توجه به اسناد به‌دست‌آمده، این دو شخصیت، رابطه خویشاوندی داشته و در برخی از امور کشور، مشارکت و همکاری داشته‌اند. میرزا یوسف آشتیانی و میرزا عیسی خان وزیر دربار حضور فعالی داشتند. با توجه به خویشاوندی سببی (میرزا عیسی شوهرخواهر میرزا یوسف بود) که با یکدیگر داشتند، طبیعی بود که فعالیت‌های مشترکی با هم داشته باشند یا حتی موضع‌گیری‌های سیاسی واحدی داشته باشند.

میرزا حسن مستوفی الممالک، فرزند میرزا یوسف آشتیانی است. از آنجایی که میرزا عیسی خان وزیر فرزندی نداشته است، دارایی‌اش از طریق همسرش به میرزا حسن رسید؛ زیرا همسر میرزا عیسی، عمه میرزا حسن مستوفی است.

میرزا حسن مستوفی الممالک (۱۳ مهر ۱۲۵۴ - ۶ شهریور ۱۳۱۱) در آشتیان به دنیا آمد. وی معروف به «آقا»^۱، دولتمرد ایرانی و پنج دوره نخست‌وزیر ایران (رئیس‌الوزراء) در دوره قاجار و یک دوره نخست‌وزیر ایران در زمان سلطنت رضاشاه بود (جمعاً شش دوره). مستوفی الممالک، از معدود رجال قاجاری بود که نزد رضاشاه احترام داشت.

میرزا حسن فرزند میرزا یوسف آشتیانی و شکر خانم بود. خاندان او بیش از یک قرن مقام و لقب مستوفی الممالکی (وزیر دارایی) داشتند.

۱. صادق حسرتی، رجال و مشاهیر آشتیان، ص ۲۸. (مقدمه محمدابراهیم باستانی پاریزی)

شناسه سند : ۲۹۵/۲۲۳۴

عنوان : پرداخت حساب خالصجات و خندق

منشأ : بیوتات

تاریخ / دوره : ۱۲۸۶ ق.

ایجاد

مشخصات : ۱ ص.

ظاهری

دامنه و محتوا : تقاضای میرزا عیسی مبنی بر پرداخت حساب

خالصجات و خندق و استدعای معافی از

خدمت ۱۲۸۶ ق.

توصیفگر : وزیر، عیسی بن موسی، - ۱۳۱۰ ق.

توصیفگر : بیوتات

توصیفگر : مدیریت مالی / بودجه / اراضی عمومی / درخواست /

قاجاریه

توصیفگر : تهران

مرکز نگهداری : آرشیو ملی ایران

سند

شناسه سند : ۲۹۵/۲۲۳۴

محل در آرشیو : ۵۳۲۹ آر

شماره فیش : ۰۰۰۴۰۰۲۹

سند برای ۱۲۸۶ قمری است. با توجه به اینکه میرزا عیسی در ۱۳۱۰ قمری از دنیا رفته است، معلوم می‌شود که سند ۲۴ سال قبل از وفات عیسی وزیر صادر شده است.

خوانش سند

عریضه به اتمام رسیده بود که میرزا عیسی آمد با گریه و زاری و عجز و الحاح و التماس که قبله عالم روحناده مرا تصدق بفرمایند به خاطر مبارک هیچ نرسید که کلاه دیوان در سر اوست و اگر روزی عمل ضرری به دیوان عشایر خواهد شد؛ خواه از عمل خالصه و خواه از کار خندق حساب خودش را شسته و رفته خواهد بود در صورتی که خودش با این احوال و با عجز استدعای معافی داشته باشد. ان شاء الله تعالی. قبله عالم روحناده از روی تفضل و مرحمت او را تصدیق می‌فرمایند. الامر الا قول مطاع

سِمَت‌ها

وزارت تهران، ریاست خالصجات، و وزارت و پیشکاری (معاونت) کامران میرزا نایب السلطنه.

خدمات

الف) مسجد و حوزه علمیه عیسی خان: بنای مسجد و حوزه علمیه در خیابان شاهپور تهران (وحدت اسلامی) زیر چهار راه حسن آباد روبه روی خیابان بهشت است که از ثلث دارایی میرزا عیسی وزیر ساخته شده است. میرزا عیسی وزیر در زاویه شمال غربی همین مسجد مدفون است. در بازسازی، حوزه علمیه از بین رفت. هم اکنون مسجد مقبره عیسی خان وزیر از هم جدا بوده و سرپرست مقبره، آقای منصور رشیدی (فرزند علی بابا رشیدی) است.

ب) بیمارستان وزیری: این بیمارستان مربوط به دوره قاجار است^۱ و در تهران در خیابان ولی عصر، زیر چهار راه جمهوری محله حسن آباد است که از ثلث دارایی میرزا عیسی وزیر ساخته شده است. این بیمارستان در سال ۱۳۷۷ تحت شماره ۲۳۸۳ به ثبت آثار ملی رسیده است. این بیمارستان به دست آیت الله شیخ هادی نجم آبادی اداره می شد. علامه علی اکبر دهخدا، از شاگردان شیخ هادی، درباره وضع اسفناک و سوء مدیریت بیمارستان بعد از مرگ شیخ هادی، گوید:

۱. داریوش شهبازی، روایتی از تهران قدیم، ج ۱، ص ۱۹۰.

«مریض خانه‌ای را مرحوم حاج شیخ هادی مجتهد ساخت و موقوفاتی هم برای آن معین کرد که همیشه یازده نفر مریض در آنجا بستری باشند. تا زمانی که حاج شیخ هادی در قید حیات بود، مریض خانه به یازده نفر مریض عادت داشت؛ اما همین که حاج شیخ هادی مرحوم شد طلاب مدرسه به پسرش گفتند: ما وقتی تو را آقا می‌دانیم که موقوفات مریض خانه را خرج ما کنی. حالا ببینید این پسر خلف ارشد شیخ هادی چه کرد. ماه اول یک نفر از مریض‌ها را کم کرد. ماه دوم دوتا، ماه سوم سه تا، ماه چهارم چهارتا و همین طور تا حالا که تعداد مریض‌ها در این مریض خانه به پنج نفر رسیده و به حُسن تدبیر او، آن پنج نفر هم تا پنج ماه دیگر وجود نخواهند داشت.»^۱

پ) اراضی موقوفه در اشتھارد^۲ (قریه مرادپه).

براساس سندهای وقفی که در کتابخانه شخصی آقای منصور رشیدی موجود است، برخی از موقوفات میرزا عیسی وزیر در اشتھارد و قریه مرادپه شهرستان کرج است. مدیر کل اسناد ثبتی سازمان اوقاف و امور خیریه کشور، حجت الاسلام و المسلمین اژدری، اعلام کرد:

اخذ سند موقوفه میرزا عیسی وزیر در راستای سنددار کردن موقوفات تاکنون در سطح کشور بی سابقه بوده است... با صدور سند مالکیت

۱. علی اکبر دهخدا، چرند و پرند، ص ۱۱.

۲. داریوش شهبازی، روایتی از تهران قدیم، ج ۱، ص ۱۸۹-۱۹۰.

میرزا عیسی وزیر، بیش از ۳۰۰ رقبه در شهرستان اشتهارد سنددار خواهد شد که با اتصال رقبات به اصل سند در سامانه جامع، این موضوع به ثبت خواهد رسید. مساحت این موقوفه که به نام میرزا عیسی وزیر به ثبت رسیده است، دو میلیون و چهارصد و هشتاد و پنج هزار متر مربع (بیش از ۲۴۸ هکتار) است. به دلیل اینکه مالکیت آن شش دانگ و عرصه و اعیان آن وقفی است، اخذ این سند برای سازمان اوقاف و امور خیریه بسیار مهم و ارزشمند به شمار می‌رود و ارزش ریالی این موقوفه بسیار بالا، ارزشمند و شامل بخش‌های مسکونی و تجاری و زراعی است... بنا به اظهار سرپرست دفتر نمایندگی اوقاف اشتهارد، نیت این واقف خیراندیش، کمک به هزینه‌های حوزه علمیه، ایجاد مسجد، برپایی مراسم روضه‌خوانی، و کمک به افراد نیازمند می‌باشد.^۱

ت) بیمارستان رازی.

ث) قنات سراب وزیر (قنات میرزا عیسی وزیر).^۲ در تهران خیابان وحدت اسلامی، خیابان مهدی‌خانی، کوچه لب‌تشنه (حالا نامش شهید حیدری است)، قرار گرفته است.
ج) گسترش شهر تهران و احداث خندق.

1. <https://alborz.oghaf.ir>.

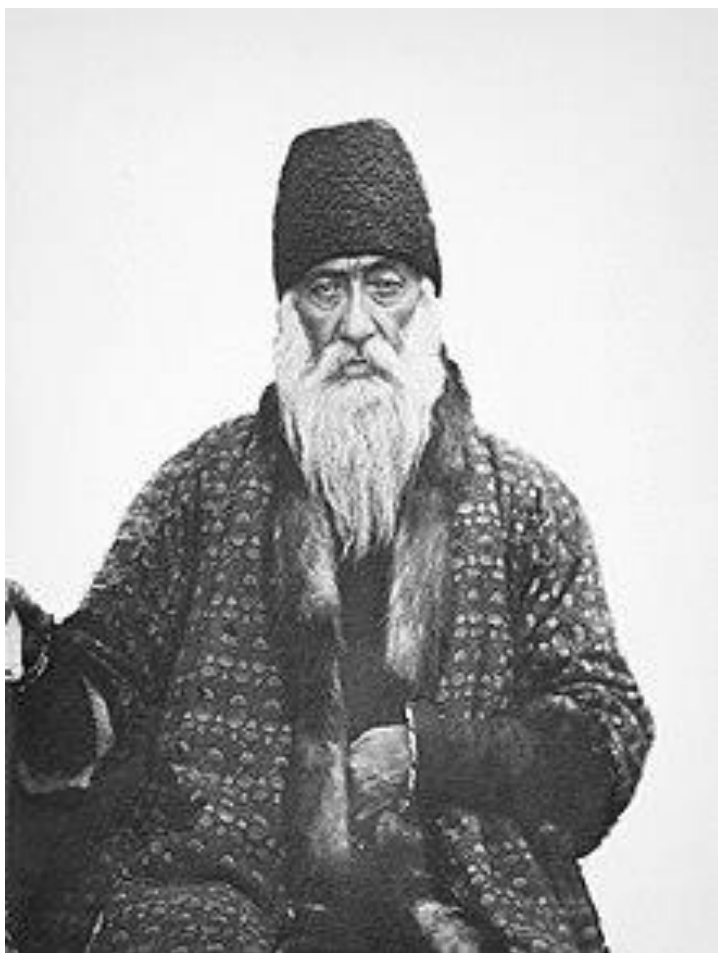
۲. داریوش شهبازی، روایتی از تهران قدیم، ج ۱، ص ۱۸۹-۱۹۰.

چ) کفالت مخارج محصلان.

در سال ۱۳۱۰ قمری وبا تهران را فراگرفت و تعداد بسیاری در هر روز جان خود را از دست می‌دادند. میرزا عیسی وزیر مقید بود که اجساد با آداب کامل اسلامی (غسل و کفن) دفن شوند و تعداد زیاد مردگان مانع از این عمل نشد و خودش شخصاً نظارت می‌کرد تا تخلفی صورت نگیرد. میرزا عیسی جانش را در این راه فدا کرد^۱ و بر اثر وبا، در ۲۲ صفر سال ۱۳۱۰ قمری درگذشت.^۲

۱. مصاحبه با منصور رشیدی، مصاحبه‌گیرنده: علی قنبریان.

۲. حسین شهیدی، سرگذشت تهران، ص ۴۸۵.

میرزا یوسف آشتیانی

میرزا حسن مستوفی الممالک

سنگ مزار میرزا عیسی خان وزیر

مسجد و مدرسه میرزا عیسی خان وزیر
سال ۱۳۹۹ شمسی

سنگ مزار میرزا عیسی خان وزیر و سید محمد انتظام السلطنه
سال ۱۳۹۹ شمسی

نمای بیرونی مقبره میرزا عیسی خان وزیر
سال ۱۳۹۹ شمسی

نویسنده کتاب (منصور رشیدی) نزد استاد اسدالله عبدلی آشتیانی

مقبره میرزا عیسی خان وزیر

سال ۱۳۹۹ شمسی

بازدید گردش‌گران و تاریخ‌دوستان از
مقبره میرزا عیسی خان وزیر
سرگروه بازدیدکنندگان: شهاب شاه‌علی / رامک مولایی‌نیا
سال ۱۳۹۹ شمسی

بازدید گردشگران و تاریخ‌دوستان از
 مقبره میرزا عیسی خان وزیر
 سرگروه بازدیدکنندگان: نصرالله حدادی
 سال ۱۳۹۹ شمسی

بازدید گردش‌گران و تاریخ‌دوستان از
مقبره میرزا عیسی خان وزیر
سرگروه بازدیدکنندگان: نصرالله حدادی
سال ۱۳۹۹ شمسی

فصل سوم: سید عبدالله خان انتظام السلطنه

وی برادر میرزا عیسی وزیر و پدر میرزا سید محمد خان انتظام السلطنه (بینشعلی) و جد آقایان سید عبدالله و سید نصرالله انتظام وزیری است که در خدمت اداره نظامیه زمان ناصرالدین شاه بود. در ۶ رجب ۱۳۰۹^۱ به جای کنت دومونت فورت اتریشی یا ایتالیایی، رئیس شهربانی شد که در آن زمان وزیر نظامیه نامیده می شد و به مناسبت ریاست شهربانی اش به انتظام السلطنه نیز ملقب گردید.^۲

ممتحن الدوله در خاطرات خویش درباره خصوصیات اخلاقی وی چنین آورده است:

«مرحوم سید عبدالله بسیار بسیار آدم خوش منظر و خوش فطرت و فرنگی مآب بود و خدمت به نوع زیاد می کرد. همین آقا سید، به طراحی و نقشه کشی بنده، عمارت و باغی در خارج دروازه قزوین در سر قنات مرحوم میرزا سید موسی وزیر، بساخت و غالب اوقات با هم محشور بودیم و رفت و آمد داشتیم.»^۳

اعتماد السلطنه مورخ معاصر با سید عبدالله خان، از وی با عنوان «معمد السلطان» یاد کرده و از باغی نام می برد که در تملک وی

۱. کریم سلیمانی، القاب رجال دوره قاجاریه، ص ۴۸.

۲. ناصرالدین شاه قاجار، سفرنامه عراق عجم، ص ۱۳۵.

۳. حسین قلی خان شقاقی، خاطرات ممتحن الدوله، ص ۲۴۱.

است؛^۱ شاید همان باغی باشد که در محدوده میدان منیریه کنونی در شهر تهران بوده و در اختیار فرزندش سید محمد بود. البته بر اثر ساخت‌سازهای در شهر تهران، هم‌اکنون اثری از باغ یادشده نیست. در کنار باغ او واقع در خیابان امیریه انتهای کوچه انتظام‌السلطنه، آسیابی بود مشهور به آسیاب سید عبدالله خان.^۲ انتظام‌السلطنه روز سه‌شنبه هفدهم ذی‌حجه همان سال درگذشت.^۳

دکتر فوریه، طبیب مخصوص ناصرالدین شاه در کتاب «سه سال در دربار ایران»، راجع به انتصاب سید عبدالله انتظام‌السلطنه به وزارت نظمیه، مطالبی آورده است.

در کتابخانه ملی ایران برخی از اسناد مربوط به ایشان وجود داشته و اطلاعات اسناد در پایگاه اطلاع‌رسانی کتابخانه، ثبت شده است.

نمونه:

۱. محمد حسن خان اعتمادالسلطنه، چهل سال تاریخ ایران، ج ۱، ص ۱۲۰.

2. yon.ir/of6R8.

۳. ناصرالدین شاه قاجار، سفرنامه عراق عجم، ص ۱۳۵.

- عنوان : گزارش در مورد درخواست انتظام السلطنه و اقدام نظمیه در مورد سلاح‌ها [سند]
- منشأ : ایران. وزارت پست و تلگراف و تلفن
- تاریخ / دوره : بی‌تا.
- ایجاد
- مشخصات : ۱ برگ.
- ظاهری
- دامنه و محتوا : مکاتبه و گزارش در مورد درخواست انتظام السلطنه و اقدام نظمیه در دادن بلیط‌های جواز و جمع‌آوری تفنگ‌ها و اجرای قانون حمل اسلحه.
- توصیف‌گر : انتظام السلطنه، سید عبداللّه بن موسی، - ۱۳۰۹ ق.
- توصیف‌گر : نظمیه
- نامه‌ها
- Letters
- قوانین
- Laws
- جمع‌آوری
- مرکز نگهداری : آرشیو ملی ایران
- سند
- شناسه سند : ۲۱۰/۸۹۷۱

کارشناس توصیف‌گر تصویر در کتابخانه ملی: عماري

تاریخ توصیف: ۱۳۹۳/۰۳/۲۸

شماره مدرک : ۳۵۲۰۰۸۴

محل : آرشیو ملی ایران

نگهداری

شماره : ۹۹۹/۲۵/۶۰۷۰

بازیابی

منشأ : دانشور، فیروز، فروشنده

عنوان و نام : میرزا سیدعبدالله برادر میرزا عیسی وزیر [عکس]

پدیدآور

مشخصات : ۱ عکس : سیاه و سفید؛ ۹×۱۴ س.م.

ظاهری

یادداشت : جهت کسب اطلاعات بیشتر به جلد ۲ صفحه

۲۸۳ کتاب شرح رجال بامداد رجوع شود.

یادداشت : عکس کپی است.

توصیفگر : انتظام السلطنه، سیدعبدالله بن موسی، - ۱۳۰۹ ق.

توصیفگر : قاجاریه

دولتمردان

چکیده : تصویر انفرادی از دوران جوانی میرزا سیدعبدالله

تفرشی فرزند موسی وزیر ملقب به انتظام السلطنه

رئیس شهربانی در دوره ناصری.

کارشناس توصیف‌گر تصویر در کتابخانه ملی: عماری

تاریخ توصیف: ۱۳۹۴/۰۶/۱۷

تاریخ ایجاد: بی تا

.....

چند نکته درباره تصویر:

۱. انتظام السلطنه کلاه سیاهی به سر دارد. رنگ کلاه

می‌تواند نشان از سیادت وی باشد.

۲. وی انگشتی در کوچک‌ترین انگشت دست راست

دارد. در شریعت چنین چیزی مستحب است. بنابراین

انتظام السلطنه شخص متشرعی بوده است.

شماره مدرک : ۳۹۴۹۷۰۸

محل : آرشیو ملی ایران

نگهداری

شماره : ۹۹۹/۲۵/۶۸۵۰

بازیابی

منشأ : دانشور، فیروز

عنوان و نام : [انتظام السلطنه] [عکس]

پدیدآور

وضعیت : [بی تا].

تولید / نشر

مشخصات : ۱ عکس:، سیاه و سفید؛ ۱۰×۱۶ س.م.

ظاهری

یادداشت : عنوان براساس مندرجات پشت عکس نوشته و

تصویر در منابع دیده نشده است.

توصیفگر : انتظام السلطنه

توصیفگر : قاجاریه

چکیده : عکس انفرادی از انتظام السلطنه، درحالی که نشسته

و یک دست خود را بر روی میز نزدیک خود گذاشته

است.

فصل چهارم: سید محمد انتظام السلطنه (بینشعلی)

وی فرزند سید عبداللّه خان انتظام السلطنه است. در ۲۵ مهرماه ۱۲۴۸ شمسی به دنیا آمد. نام طریقتی اش بینشعلی بود. در دارالفنون زبان فرانسه و فنون نظامی را آموخت. سمت ریاست نظمیه را بر عهده داشت.

انتظام السلطنه در دوران ریاست ظهیرالدوله بر انجمن اخوت، نایب رئیس بود و پس از فوت ظهیرالدوله، به ریاست انجمن برگزیده شد. همسر سید محمد انتظام السلطنه، خورشید خانم غفاری است. خورشید خانم فرزند محمد حسین خان غفاری (فرخ خان ثانی) است. ثمره ازدواج سید محمد انتظام السلطنه و خورشید خانم چهار فرزند شد با نام‌های: فرخ لقا خانم؛ سید عبداللّه انتظام‌وزیری؛ سید نصرالله انتظام‌وزیری؛ زهرا سلطان خانم.^۱

سید محمد انتظام السلطنه مأموریت‌هایی به خارج از کشور داشته است؛ مثلاً در ۱۵ رمضان ۱۳۲۶ با معاون الدوله (پدر همسر سید محمد انتظام السلطنه و فرزند سوم فرخ خان امین الدوله و سفیر ایران در ایتالیا) رهسپار ایتالیا شده است.^۲

۱. حسن نراقی و فرخ غفاری، خاندان غفاری کاشان، ص ۲۷.

۲. ایرج افشار، خاطرات و اسناد ظهیرالدوله، ج ۱، ص ۳۹۷.

سرانجام سید محمد انتظام‌السلطنه پس از عمری تلاش و کوشش و خدمت به خلق، در ۲۸ بهمن‌ماه ۱۳۰۹ شمسی از دنیا رفت و در جوار مقبره عموی خویش، میرزا عیسی خان وزیر، به خاک سپرده شد.

انقراض قاجار و تأسیس حکومت پهلوی در ۲۲ آذر ۱۳۰۴ شمسی است. انتظام‌السلطنه فقط پنج سال از دوره پهلوی را درک کرده است؛ لذا زندگانی ایشان را در بخش اول از کتاب حاضر که مربوط به حکومت قاجار است، آورده‌ایم.

سید محمد دارای چهار فرزند است: سید عبدالله، سید نصرالله، زهرا، و فرخ‌لقا. زهرا خانم دارای سه فرزند است با نام‌های عبدالعلی، عباس، و فاطمه.

بنابر شواهد و مدارک سازمان اوقاف و گفته مکرر برخی از آشنایان، خاندان انتظام‌وزیری خاندانی خیراندیش و دوران‌دیشی بوده و دارای موقوفاتی در امور خیر هستند. از آن جمله، فاطمه خانم موقوفاتی را در دانشگاه الزهراء علیها السلام و دانشگاه شهید بهشتی بنیان نهاده است.^۱

۱. مصاحبه با منصور رشیدی، مصاحبه‌گیرنده: علی قنبریان.

شناسه سند : ۲۹۶/۲۵۸۳۳

عنوان : وکالت‌نامه انتظام‌السلطنه مبنی بر تعیین وکیل [سند]

منشأ : قوی‌فکر، رضا، سردبیر

تاریخ / دوره : ۱۳۱۸ق.

ایجاد

مشخصات : ۱ برگ.

ظاهری

دامنه و محتوا : وکالت‌نامه میرزاسیدمحمد انتظام‌السلطنه درخصوص وکیل
قراردادن میرزاشفیعی در کلیه امور.

توصیفگر : انتظام‌وزیری، سیدمحمد، ۱۲۵۰؟ -

صدردیوانخانه، محمدشفیع بن محمدعلی

توصیفگر : وکالت‌نامه / وکالت / مهرها

مرکز نگهداری : آرشیو ملی ایران

سند

شناسه سند : ۲۹۶/۲۵۸۳۳

دسترسی و : آدرس الکترونیکی منبع

محل

الکترونیکی

خوانش سند

بسم الله الرحمن الرحيم

خط ۱ سند: در علیا مُحکمه مُحکمه شرع مطاع لازم الاتباع دارخلافه تهران^۱ جناب جلالت مآب اجل اکرم سیدالاطهار العضا آقای آقامیرزا سید محمد انتظام السلطنه دام اقباله العالی وکیل و نایب نیاب شرعی خودشان قرار دادند.

خط ۲ سند: جناب جلالت مآب اجل اکرم عمدة الابداء العظام سیدالاطهار آقای آقا میرزا شفیع الملقب به صدر دیوان خانه دام اقباله العالی را در کلیه امورات خودشان که در دارالخلافه دارند به هر جهت و هر بابت چه از بابت فروش اراضی متعلق به ایشان و عمارت.

خط ۳ سند: و غیره و از باب ابتیاع نمودن هر چیزی که صلاح حال موکل خود دانند و هکذا هرگاه کسی در مقام ادعا و دعاوی برآمده اظهار حقی و ابراز سخنی نموده باشد، به هر عنوان جناب وکیل مسطور.^۲

خط ۴ سند: وکالت دارند که به میزان شرع انور قطع و فصل امر ایشان با طرف ایشان نموده و هکذا هرگاه جناب موکل مسطور از کسی طلب شرعی داشته باشند یا گفت وگویی داشته باشند هم چنین وکالت دارند

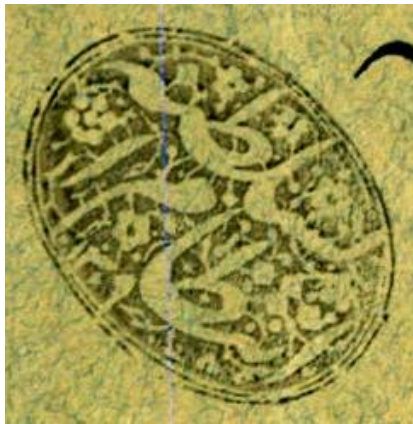
۱. سند: طهران.

۲. مسطور: مزبور.

خط ۵ سند: که به میزان شرع مطهر اخذ و استرداد نمایند و بالجمله در کلیه امورات، وکالت صحیحه شرعیه دارند که مأذون فی توکیل الغیر اصلاح و انسجام فرمایند به هر طوری که

خط ۶ سند: صلاح و صرفه موکل خود دانند مختارند توکیلاً صحیحاً شرعياً و کان ذلک فی تاریخ سلخ شهر صفر الخیر سنه ۱۳۱۸.

مهر: «انتظام السلطنه ۱۳۰۹»

نقش مهر

سید محمد انتظام السلطنه

حواشی / سجلات:

حاشیه اول:

بسم الله الرحمن الرحيم. اعترف ايجاب المعظم وكيل حسب التفصيل
 فى سلخ شهر صفر الخير ۱۳۱۸ لى الاحقر فضل الله النورى
 مهر: «ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء»^۱

نقش مهر
 شيخ فضل الله نوری

۱. «ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ» مائده: ۵۴/۵.

ترجمه: این فضل خداست که به هرکس بخواهد (و شایسته بداند) می بخشد.
 ترکیب «فضل الله» ۱۷ مرتبه در قرآن آمده است.

حاشیه دوم:

قد اعترف الجناب المعظم حسبما فصلَّ بالتوكيل في المسطور حرَّره
(مهر: عبده احمد بن محمد ولی)

بررسی سند:

۱. برای سید محمد انتظام السلطنه (موگّل) از الفاظ «جناب جلالت مآب اجل اکرم سید الاطهار العظا آقای آقامیرزا سید» استفاده شده است. از این اوصاف ۲ مطلب دانسته می‌شود:
- الف) سیادت انتظام السلطنه ب) کرامت و بزرگواری ایشان.
۲. عبارت دعایی «دام اقباله العالی» دلالت دارد که زمان نوشته شدن سند، انتظام السلطنه زنده بوده است. البته چون مفاد سند وکالت است. همین امر نیز دالّ بر زنده بودن انتظام است. چون زنده بودن وکیل و موکل از شرایط وکالت است.
۳. موکل انتظام السلطنه است. وکیل: میرزا شفیع.
۴. در سند برای وکیل از چنین اوصافی استفاده شده است: «جناب جلالت مآب اجل اکرم عمدة الابناء العظام سید الاطهار آقای آقا میرزا شفیع الملقب به صدر دیوان خانه».
- این الفاظ دلالت بر بزرگ منشی وکیل و سیادت وی دارد.
۵. با عبارت «مأذون فی توکیل الغیر» به وکیل (میرزا شفیع)، اجازه داده شده است تا در صورت نیاز وکیل بگیرد.
۶. نقش مهر انتظام السلطنه: «انتظام السلطنه ۱۳۰۹». ۱۳۰۹ به قمری بوده و سال ساخته شدن مهر است. معادل شمسی آن عبارت است از: ۱۲۷۰. انتظام السلطنه در ۲۵ مهر ماه ۱۲۴۸ شمسی به دنیا آمده است.

یعنی در زمان ساخت مهر، ۲۲ سال داشته است.

۷. سند با این عبارت تمام شده است:

«و کان ذلک فی تاریخ سلخ شهر صفر الخیر سنه ۱۳۱۸».

مقصود از «سلخ»، پایان و آخر است. پس، سند در آخر ماه صفر نوشته شده است. شایان ذکر است که در مقابل سلخ، دو اصطلاح دیگر است:

غره: اول

تصنیف: وسط

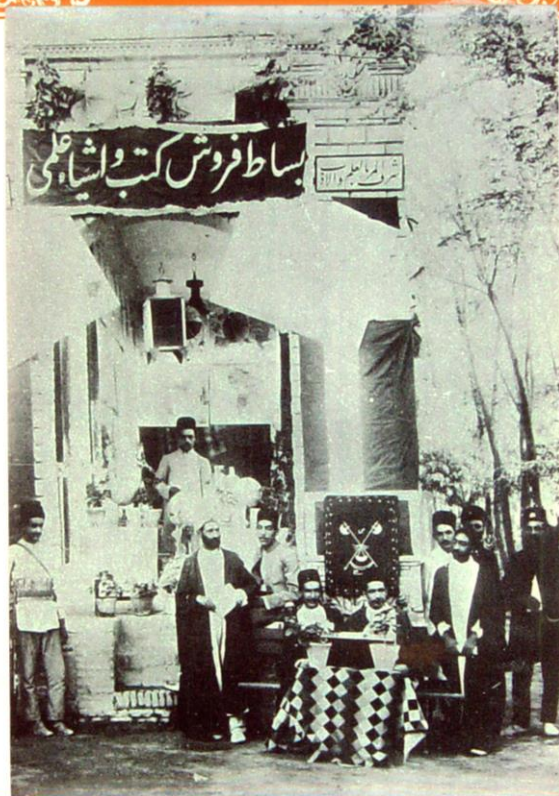
سند در صفر سال ۱۳۱۸ قمری نگاشته شده است. معادل شمسی آن عبارت است از: تیر ۱۲۷۹. انتظام السلطنه در ۲۵ مهر ماه ۱۲۴۸ شمسی به دنیا آمده است. یعنی در زمان نوشته شدن سند، ۳۱ سال داشته است.

۸. دو نفر به سند تأییدیه نوشته‌اند:

الف) شیخ فضل‌الله نوری. نقش مهر وی عبارت است از: «ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء». این عبارت آیه ۵ از سوره مائده است.

شیخ فضل‌الله نوری زاده ۳ دی ۱۲۲۲ و درگذشته ۹ مرداد ۱۲۸۸ است. یعنی انعقاد عقد (تیر ۱۲۷۹)، ۹ سال قبل از به دار کشیدن ایشان بوده است.

ب) عبده احمد بن محمد ولی.

عکاسخانه
PHOTOGRAPHIE
SPECIALE
de S M le Shah

کتابخانه
RABDOULLAH
MIRZA
Téhéran-Perse

روی تصویر نوشته شده است:

«شرف المرء بالعلم والادب»

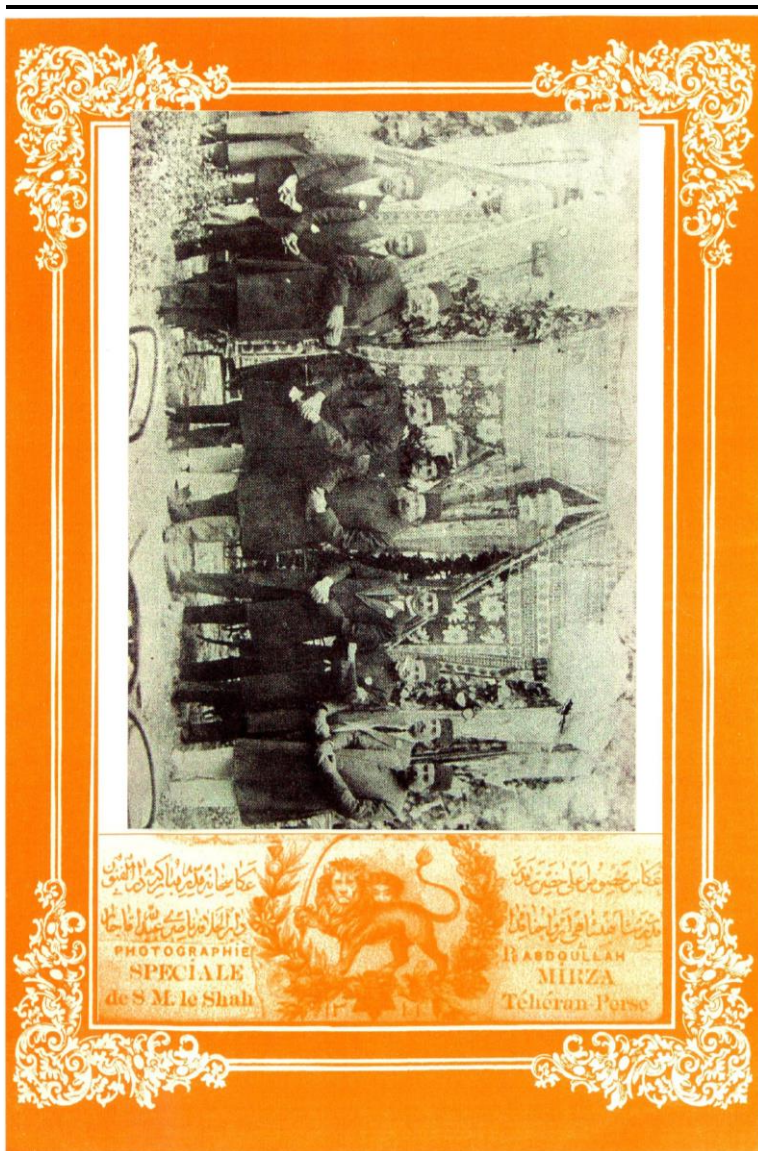
«بساط فروش کتب و اشیاء علمی»

پشت تصویر نوشته شده است:

«غرفه فروش انجمن اخوت، ظهیرالدوله»

«۷۵۵۵/۱»

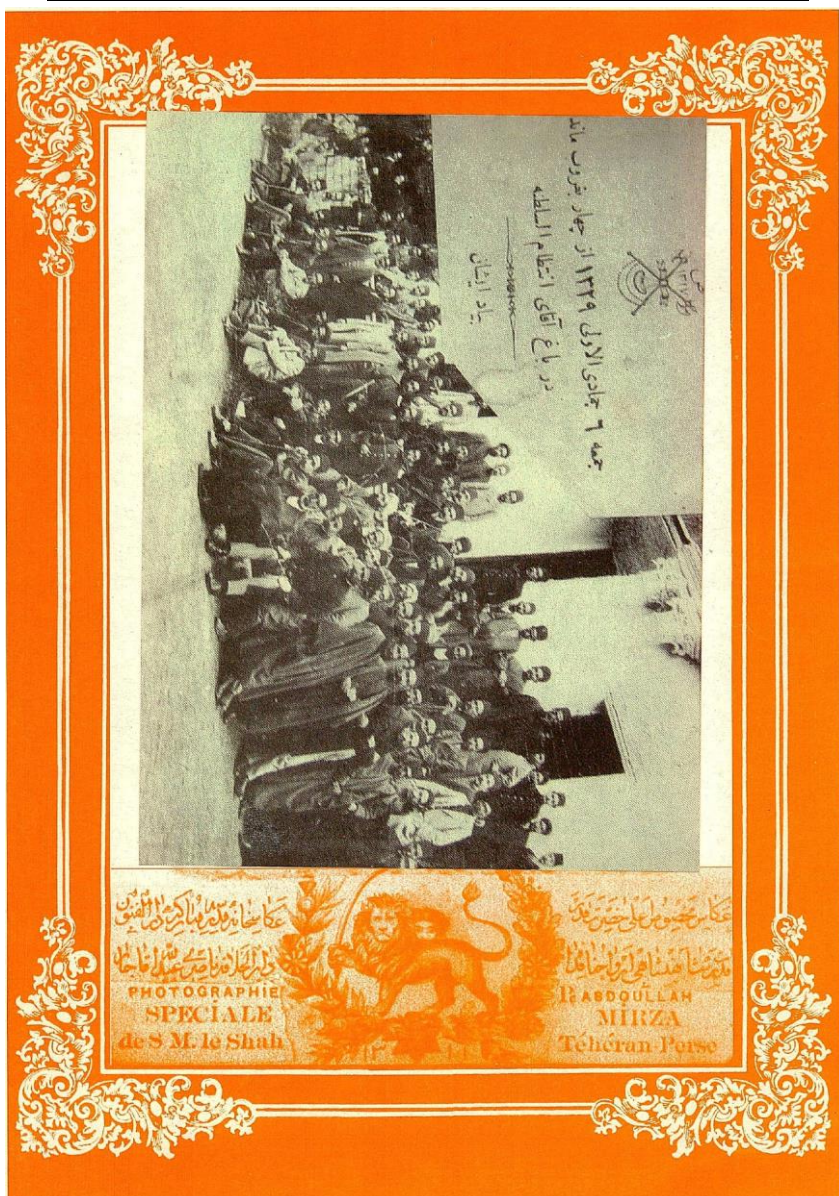
در نرم‌افزار جامع الاحادیث ۳/۵، عبارت «شرف المرء بالعلم والادب» را نیافتیم. احتمال دارد سخن مشهوری باشد که از قرآن یا احادیث اقتباس شده است.

پشت تصویر نوشته شده:

«نفر چهارم از سمت راست: یکی از برادران حکیم الملک»، «۷۵۵۵/۲»

شماره کتابشناسی ملی :	۴۱۰۹۰۷۸
سرشناسه :	قره‌باغی، طاهره
عنوان و نام پدیدآور :	[جشن نصرت ملی] [عکس]
وضعیت نشر :	[تهران: ۱۳۲۷ق.]
مشخصات ظاهری :	۲ عکس: سیاه و سفید
	؛ ۱۸×۱۳ س.م.
	؛ ۱۳×۱۸ س.م.
یادداشت :	عکس‌ها بر روی کارتی، با مهر چاپی عکاسخانه عبداللّه قاجار چسبانده شده‌اند. این آرم طرحی است که از سوی جمع‌آوری‌کننده عکس‌ها در زیر آنها گذاشته شده و ربطی به عکاسخانه تولیدکننده عکس ندارد.
	عکس شماره ۱ در کتاب خاطرات و اسناد ظهیرالدوله، به کوشش ایرج افشار، ص ۶۳۹ و عکس شماره ۲، در همان‌جا، ص ۶۲۴ به چاپ رسیده‌اند.
	عکس‌ها کپی است.
خلاصه :	تصویر اول: غرفه بساطفروش کتاب و اشیاء علمی و تصویر دوم: غرفه انجمن اخوت در جشن نصرت ملی در تهران، در عکس شماره ۱، از سمت راست نفر دوم مرتضی خطیب‌الملک و در عکس شماره ۲ افراد شناخته شده از سمت راست عبارت‌اند از: ۱- مرآت‌الممالک ۵- سیدمحمد انتظام‌السلطنه ۶- شاهزاده یمین الدوله ۷- علی خان ظهیرالدوله.
توصیفگر :	مرآت، موسی، ۱۲۵۰ - ترکمان قاجار، حسینعلی، ۱۲۷۰؟ - ۱۳۳۱. انتظام‌وزیری، سیدمحمد، ۱۲۵۰؟ - ظهیرالدوله، علی‌بن محمد ناصر، ۱۲۸۱-۱۳۴۲ق. امامی، سیدمرتضی، - ۱۳۲۳.
توصیفگر :	انجمن اخوت جشن نصرت ملی
توصیفگر :	صوفیان قاجاریه دولتمردان شاهزادگان
توصیفگر :	تهران

سید عبدالله انتظام‌السلطنه در ذی‌حجه سال ۱۳۰۹ از دنیا رفت؛ لذا در سند فوق که مربوط به سال ۱۳۲۹ قمری است، به‌درستی نوشته شده است:

«در باغ آقای انتظام‌السلطنه به یاد ایشان»

نوشته روی عکس متعلق است به سید محمد انتظام‌السلطنه؛ زیرا نقش مهر ایشان کنار نوشته زده شده است. نقش مهر در همین کتاب آورده شده است.

در پشت (ظهر) تصویر نوشته شده است:

«ظهیرالدوله در مهمانی باغ انتظام‌السلطنه در سال ۱۳۲۹ هجری قمری»

از این عبارت دانسته می‌شود که ظهیرالدوله نیز در مهمانی حضور دارد و

شماره کتابشناسی : ۴۱۰۹۸۲۱

ملی

سرشناسه : قره باغی، طاهره

عنوان و نام : [مهمانی انجمن اخوت در باغ انتظام السلطنه] [عکس]

پدیدآور

وضعیت نشر : [۱۳۲۹ق].

مشخصات : عکس: سیاه و سفید؛ ۱۸×۱۳ س.م.

ظاهری

یادداشت : عکس‌ها بر روی کارت، با مهر چاپی عکاسخانه عبداللّه قاجار چسبانده

شده‌اند، این آرم طرحی است که از سوی جمع‌آوری‌کننده عکس‌ها در زیر آنها گذاشته شده و ربطی به عکاسخانه تولیدکننده عکس ندارد.

یادداشت روی عکس: آرم انجمن اخوت، جمعه ۶ جمادی‌الاولی ۱۳۲۹ از چهار به غروب مانده در باغ آقای انتظام السلطنه، به یاد ایشان.

یادداشت : این عکس کپی است. این عکس در کتاب خاطرات و اسناد ظهیرالدوله،

به کوشش ایرج افشار، ص ۶۲۰ به چاپ رسیده است.

خلاصه : مهمانی انجمن اخوت، در باغ سیدمحمد انتظام السلطنه بینش علی، که

اعضای این انجمن به‌صورت ایستاده و نشسته در کنار هم دیده می‌شوند.

توصیفگر : انتظام وزیری، سیدمحمد، ۱۲۵۰؟ -

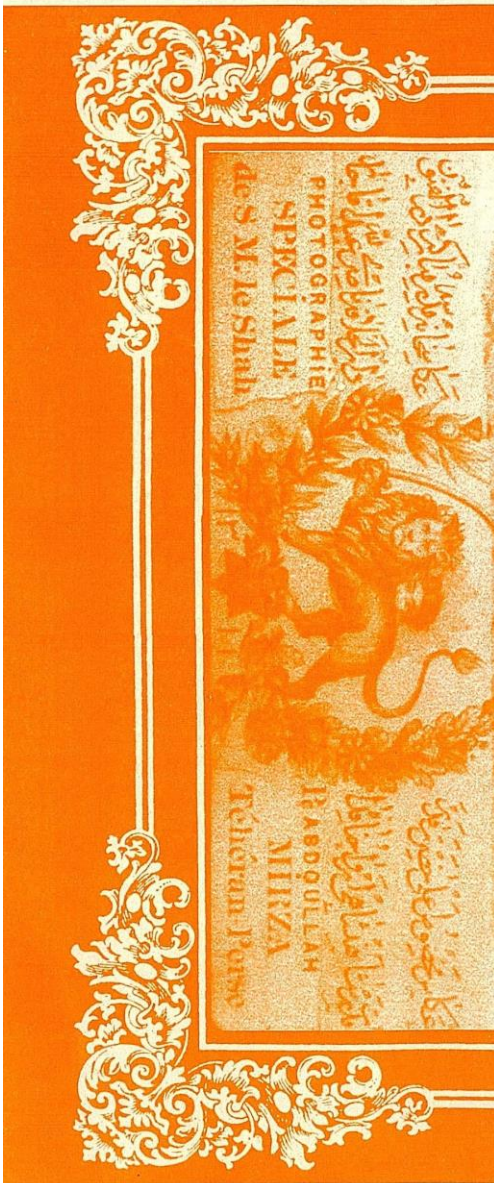
توصیفگر : انجمن اخوت

توصیفگر : مهمانی‌ها

باغ‌ها

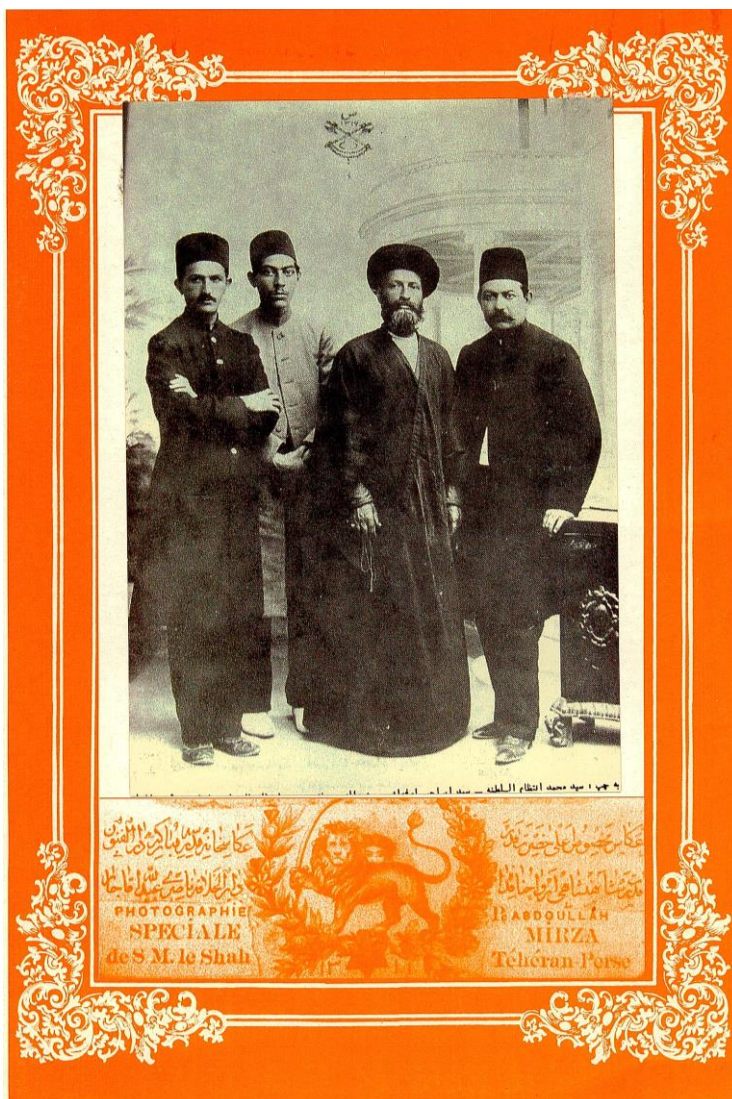
صوفیان

قاجاریه

این قسمتی از کارت است که عکس داخل آن قرار دارد. روی آن به دو زبان فارسی و فرانسه، مطالبی نوشته شده است. همچنین تصویر شیری شمشیر به دست که پشت آن صورت انسانی است. مطالب فارسی عبارت است از:

«عکاس مخصوص
اعلی حضرت قدر قدرت
شاهنشاهی ارواحنا فدا»
«عکاس‌خانه مدرسه
مبارکه دارالفنون
دارالخلافه ناصری
عبدالله قاجار»

از سمت راست: سید محمد انتظام السلطنه مرید ظهیرالدوله
سید ابراهیم اصفهانی، نورالدین دفتری

شماره کتابشناسی : ۴۱۰۹۷۲۵

ملی

سرشناسه : قره‌باغی، طاهره

عنوان و نام : [جمعی از اعضای انجمن اخوت] [عکس]

پدیدآور

وضعیت نشر : [بی‌تا].

مشخصات : ۱ عکس: سیاه و سفید؛ ۱۳×۱۸ س.م.

ظاهری

یادداشت : عکس‌ها بر روی کارتی، با مهر چاپی عکاسخانه عبدالله قاجار چسبانده

شده‌اند. این آرم، طرحی است که از سوی جمع‌آوری‌کننده عکس‌ها در

زیر آنها گذاشته شده و ربطی به عکاسخانه تولیدکننده عکس ندارد. این

عکس کپی است. این عکس در کتاب خاطرات و اسناد ظهیرالدوله، به

کوشش ایرج افشار، ص ۵۸۶ به چاپ رسیده است.

خلاصه : افراد شناخته شده در عکس، از سمت راست به ترتیب عبارت‌اند از: ۱-

سیدمحمد انتظام‌السلطنه ۲- سیدابراهیم اصفهانی ۳- نورالدین دفتری

مستشار (انتظام‌وزیری).

توصیفگر : انتظام‌وزیری، سیدمحمد، ۱۲۵۰؟ -

اصفهانی، سیدابراهیم

دفتری، نورالله

توصیفگر : انجمن اخوت

توصیفگر : قاجاریه

صوفیان

دولتمردان

تفسیر و تحلیل سجع مهر:

۱. سجع مهرها بیانگر شخصیت اجتماعی افراد است. عبارت مهر در تصویر بالا، به وضوح دلالت دارد که سید محمد انتظام السلطنه در سیر و سلوک عرفانی بوده است. زیرا در آن تصویر ۲ عدد تبرزین و ۱ عدد تسبیح و کشکول آمده است.
۲. «بینش علی» عنوان طریقتی انتظام است.
۳. «ص» اشاره به سلسله صفاعلی شاهی نعمت‌اللهی دارد.
۴. «۱۳۱۷» سال نقر (ساخته شدن) مهر است. هیچ قرینه‌ای در مهر نیست که سال مذکور به شمسی است یا قمری. از آنجا که انتظام در سال ۱۳۰۹ شمسی از دنیا رفته است، سال مذکور قطعاً به قمری است. ۱۳۱۷ قمری معادل ۱۲۷۸ شمسی است. مهر فوق، ۳۱ سال قبل از وفات انتظام ساخته شده است.

سنگ مزار سید محمد انتظام‌السلطنه

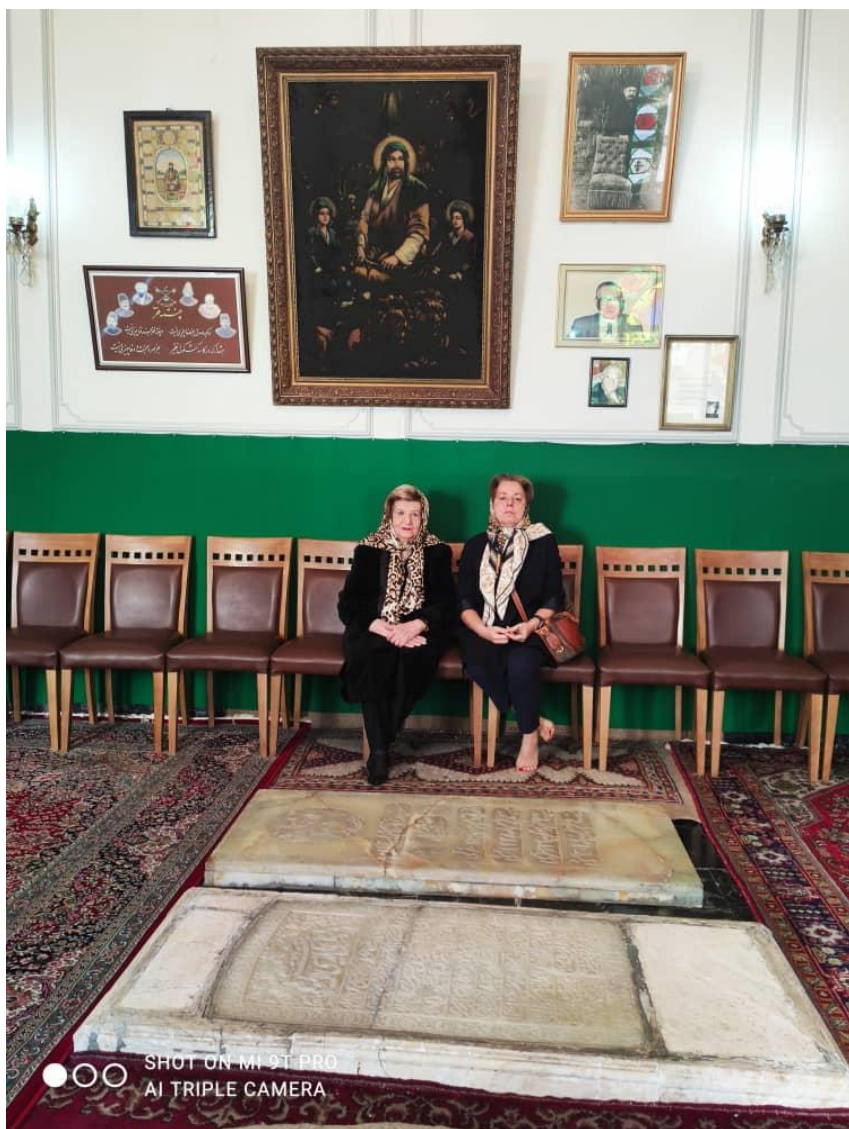

سرهنگ محمود غفاری با زهرا خانم دختر مرحوم سید محمد انتظام‌السلطنه ازدواج کرد. محمود غفاری کفیل وزارت کشاورزی و رئیس نظمیۀ رشت و تبریز بود. کمال‌الملک (محمد غفاری) هنرمند معروف، عموی محمود غفاری است. حاصل ازدواجشان ۳ فرزند با نام‌های عبدالعلی، عباس، و فاطمه بود. همسر عباس غفاری، آویده بهروز است. صاحب تصویر فوق مرحوم عبدالعلی غفاری است.

دکتر سهراب غفاری

ایشان متخصص اطفال بوده و باجناب عباس غفاری است
نقاشی فوق را پدر یکی از مریض‌هایش کشیده است

از راست: چیستا غفاری، رخساره بهروز

رخساره بهروز فرزند ذبیح بهروز و مادر چیستا غفاری و توریا غفاری است. همسر رخساره، سهراب غفاری است. رخساره خواهر آویده بهروز است. همسر آویده، عباس غفاری است. بنابراین سهراب غفاری و عباس غفاری باجناب هستند. رخساره بهروز و آویده بهروز از خیران بوده و در انجام امور خیر و دستگیری از فقرا، مصرّ هستند.

سهراب غفاری متخصص اطفال بوده و رئیس بیمارستان اقتصاد بود. وی در ورزش شنا، دو و میدانی، و پرتاب دیسک مقام آورده است. سهراب غفاری و رخساره بهروز هزینه چند فرزند یتیم را تقبل کرده و از آن‌ها سرپرستی می‌کردند. دکتر غفاری از بیماران فقیر و مستمند هزینه‌ای دریافت نمی‌کرد و آنان را رایگان مداوا می‌کرد؛ تا جایی که برای بیماران مستمند کارت و ویژه‌ای صادر می‌کرد تا همواره آنان را مجانی درمان کند. خیابان نزدیک منزل ایشان به نام وی (غفاری) نامگذاری شده است. بنابر گفته خانواده‌اش، شهرداری به پاس فعالیت‌های انسان‌دوستانه‌اش این نامگذاری را انجام داده است. سهراب غفاری و بسیاری دیگر از خاندان غفاری، در بی‌بی سکینه مدفون هستند.

میرزا نظام‌الدین خان مهندس الممالک غفاری
وی پدر بزرگ دکتر سهراب غفاری است و از مسئولان
کشوری در زمان مظفرالدین شاه قاجار است.

عکس مربوط به ۲۰ آگوست ۱۹۰۲ میلادی در عرشه کشتی تفریحی در پورتموث انگلیس است. این عکس در دومین سفر مظفرالدین شاه قاجار به اروپا گرفته شده است.

۸. تن از شخصیت‌های مهم در تصویر عبارت‌اند از:

۱. مظفرالدین شاه قاجار (نفر دوم نشسته از چپ)
۲. آلبرت ادوارد هفتم، پادشاه انگلیس، ۱۸۴۱ - ۱۹۱۰. پادشاه پادشاهی متحده بریتانیای کبیر، ایرلند، و مستعمرات بریتانیا و امپراتور هندوستان از ۱۹۰۱ تا ۱۹۱۰ بود. (نشسته بین دو زن)
۳. ادوارد آلبرت کریستین جورج اندرو پاتریک دیوید (ادوارد هشتم) ۱۸۹۴-۱۹۷۲. ولیعهد جورج پنجم (پدر بزرگ ملکه الیزابت فعلی). از تاریخ ۲۰ ژانویه ۱۹۳۶ تا ۱۱ دسامبر ۱۹۳۶ پادشاه بریتانیای کبیر بود. وی برای ازدواج با معشوقه‌اش سلطنت را رها کرد. (نفر اول نشسته از چپ)
۴. ملکه الکساندرا همسر پادشاه (زن نشسته در سمت چپ تصویر)
۵. شاهزاده ویکتوریا دختر پادشاه (زن نشسته در سمت راست تصویر)
۶. شاهزاده آرتور، برادرزاده پادشاه (ایستاده و شمشیر به دست در سمت راست تصویر)
۷. صدراعظم اتابک اعظم (ایستاده بین مظفرالدین شاه و ملکه الکساندرا)
۸. میرزا نظام‌الدین خان مهندس الممالک غفاری (ایستاده پشت ادوارد هفتم)

از سمت راست:

مهندس الممالک، صدراعظم اتابک اعظم، مظفرالدین شاه قاجار

ل - ۴۱ - ۲

شماره ۲۷۲۵۵

شماره ثبت دفتر ۱/۱/۱۱۱۱۱۱

تاریخ ۱۳۱۱/۱۱/۱۴

وزارت فرهنگ
اداره کل اوقاف

اخطار فوبت

غیرب آقای محمد غفاری رئیس متصدی امور اوقاف در
خبر من است برای تنظیم بهر حال بهر تحت تصدی خود روز ۱۲ اردیبهشت ۱۳۱۱ ساعت ۱۲ در نزد

با مدارك وقفیت و درآمد و قبوض وجوه اوقافی سال گذشته در اداره کل
اوقاف دایرة اوقاف پایتخت حضور بهم رسانید و یا نماینده رسمی خویش
را اعزام فرمایید و نیز صورتحساب سال گذشته را بفرستید تا برای رسیدگی

رئیس کل اوقاف

باداره تحقیق اوقاف فرستاده شود

۱۳۱۱/۱۲/۱۲

۱۳۱۱/۱۲/۱۲

غیرب آقای محمد غفاری رئیس متصدی امور اوقاف در
خبر من است برای تنظیم بهر حال بهر تحت تصدی خود روز ۱۲ اردیبهشت ۱۳۱۱ ساعت ۱۲ در نزد

اداره کل اوقاف

۱۳۱۱/۱۲/۱۲

۲۷۲۵۵

۱۳۱۱/۱۲/۱۲

شناسه سند : ۲۵۰/۱۸۷۷۹

عنوان : بودجه‌بندی موقوفه میرزا عیسی وزیر [سند]

سطح : پرونده

استاندارد

منشأ : سازمان اوقاف و امور خیریه

تاریخ / دوره : ۱۳۲۱ ش.

ایجاد

مشخصات : ۱ برگ.

ظاهری

دامنه و محتوا : اختاریه محمود غفاری متصدی موقوفه میرزا عیسی

وزیر جهت تنظیم بودجه و پرداخت وجوه اراضی.

توصیفگر : وزیر، عیسی بن موسی، - ۱۳۱۰ ق.

توصیفگر : سازمان اوقاف

توصیفگر : موقوفات / احضار / بودجه / تولیت / مالکیت وقفی

مرکز : آرشیو ملی ایران

نگهداری

سند

شناسه سند : ۲۵۰/۱۸۷۷۹

خوانش سند

شماره: ۲۷۲۵۵

شماره ثبت دفتر: ۲۱/۱۱/۱۳

تاریخ: ۲۱/۱۱/۱۴^۱

ل-۴۱-۲

وزارت فرهنگ

اداره کل اوقاف

اخطار نوبت

جناب آقای محمود غفاری وکیل متصدی موقوفه میرزا عیسی وزیر
خواهشمند است برای تنظیم بودجه سال جاری و تعهد پرداخت وجوه
اراضی سال‌های گذشته تحت تصدی خود روز ۲۱/۱۲/۱^۲ ساعت ۱۰
قبل از ظهر با مدرک وقفیت و درآمد و قبوض وجوه اوقافی سال گذشته
در اداره کل اوقاف دایره اوقاف پایتخت حضور به هم رسانید و یا
نماینده رسمی خویش را اعزام فرمایید و نیز صورت حساب سال گذشته
را بفرستید تا برای رسیدگی به اداره تحقیق اوقاف فرستاد شود.

رئیس کل اوقاف

۲۱/۱۱/۱۲

۱. مقصود سال ۱۳۲۱ شمسی است.

۲. مقصود سال ۱۳۲۱ شمسی است.

اوقاف تهران. پس از ۲۰ روز تعقیب شود
آقای غفاری اخیراً دعوت شده. این نامه اعتباری ندارد، بایگانی شود.

فرخ خان امین‌الدوله

همان‌طور که گفته شد، خورشید خانم همسر سید محمد انتظام‌السلطنه و نوه میرزا ابوطالب غفاری (فرخ‌خان) است. با توجه به خدمات میرزا ابوطالب، بی‌مناسبت نیست شمه‌ای درباره وی قلم‌فرسایی شود. میرزا ابوطالب غفاری (فرخ‌خان)^۱ ۱۲۲۹ تا ۱۲۸۸ قمری، ملقب به امین‌الدوله، پسر میرزا محمد مهدی غفاری کاشی، از رجال قاجار بود. وی از نزدیکان شاه قاجار (ناصرالدین شاه) بوده و منشأ خدماتی است. از جمله خدمات و یادگارهای ایشان، مسجد و مدرسه امین‌الدوله است که در بازار شهر تهران قرار دارد. امین‌الدوله در جوانی وارد دربار فتحعلی شاه شد. در ۱۲۳۹ به رتبه سرهنگی رسید و مدتی حکمران اصفهان و سپس گیلان شد. در ۱۲۶۰ به صندوق‌داری محمد شاه قاجار منصوب شد و مدتی به حکومت کاشان رفت. در سال ۱۲۷۲ از ناصرالدین شاه لقب امین‌الملک گرفت و برای امضای معاهده پاریس به‌عنوان سفیرکبیر به دربار ناپلئون سوم اعزام شد و سه سال بعد به ایران بازگشت. وی در مدت اقامت خود در اروپا سفرنامه‌ای نوشت که به‌خاطر ثبت مذاکرات سیاسی با افرادی نظیر ناپلئون سوم، هوسمان، لئوپولد بلژیک، و شاهزاده ویکتوریای انگلیس توجه مورخان را جلب کرد. رفته‌رفته مشاهدات غیرسیاسی میرزا فرخ خان نیز توجهات را به

۱. ظاهراً اسم «فرخ‌خان» را ناصرالدین شاه انتخاب کرده است.

خود جلب کرد. دکتر وحید وحدت، تاریخ‌نگار معماری، با تحلیل مشاهدات معماری و شهرسازی میرزا فرخ خان امین‌الدوله، سفرنامه او را یکی از منابع مهم در شکل‌گیری تجربه‌ای بومی از مدرنیته در ایران می‌داند. کتاب «سفرنامه فرخ‌خان امین‌الدوله (مخزن الوقایع)»، تألیف حسین‌بن‌عبدالله سرابی به زبان فارسی، شرح مأموریت و مسافرت فرخ‌خان امین‌الدوله به نمایندگی ایران به ممالک اروپایی در سال ۱۲۷۲ قمری مطابق ۱۸۵۶ میلادی است.

میرزا فرخ‌خان پس از بازگشت به لقب امین‌الدوله نائل آمد. وی مدتی وزیر دربار ناصری بود و مدتی هم به حکومت خوانسار و نطنز رسید. او در ۵۹ سالگی در سال ۱۲۸۸ قمری در تهران درگذشت و در مقبره‌ای خصوصی در قم دفن شد. از جمله آثاری که امین‌الدوله از خود به جای گذاشت می‌توان به چارسوق امین‌الدوله در بازار کاشان اشاره کرد.

فرخ‌خان از رجال سیاسی زمان ناصرالدین شاه قاجار است و شاه قاجار احکام و نامه‌هایی برای وی صادر کرده است. این اسناد در مراکز نگهداری مدارک و متون کهن وجود دارد و خوانش و بازیابی آن‌ها اطلاعات ارزشمندی از دوره قاجار به دست می‌دهد. نمونه‌ای از نامه ناصرالدین شاه به فرخ‌خان امین‌الدوله در کتاب «اسناد تاریخی خاندان

غفاری»^۱ جلد ۲ صفحه ۱۰۲ آمده است. نامه مذکور دربارهٔ جلوگیری مردم از مراجعه به طبیب انگلیسی است. گفته می‌شود هنرستانی با نام آیت‌الله بهبهانی در خیابان چهارراه سیروس واقع شده است که فرخ‌خان آن را اهدا کرده است. فرخ‌خان سه پسر داشت. یکی از آنها محمدحسین خان است که با دخترعمویش (فرخنده‌خانم) ازدواج کرد. خورشید خانم فرزند آن‌هاست. کمال‌الملک نیز از خاندان غفاری است. سلسلهٔ نسل غفاری‌های کاشان به ابوذر غفاری، صحابی معروف، می‌رسد. بخشی از تبارنامهٔ خاندان غفاری در کتابخانه و موزهٔ ملک واقع در تهران خیابان ۳۰ تیر نصب شده است.

۱. نویسندگان کتاب: کریم اصفهانیان و بهرام غفاری و علی اصغر عمران هستند.

کارشناس توصیف‌گر تصویر در کتابخانه ملی: عماری

تاریخ توصیف: ۱۳۹۲/۰۵/۰۱

- شماره مدرک : ۳۲۱۷۶۹۰
- محل : آرشیو ملی ایران
- نگهداری
- شماره بازیابی : ۹۹۹/۲۵/۵۴۱۷
- منشأ : دانشور، فیروز
- عنوان و نام : محمدحسین خان غفاری ملقب به فرخ‌خان [عکس]
- پدیدآور
- مشخصات : ۱ عکس: ، سیاه و سفید؛ ۱۵×۹ س.م.
- ظاهری
- یادداشت : جهت کسب اطلاعات بیشتر به جلد ۳ صفحه ۸۵ شرح رجال بامداد رجوع شود.
- زیرنویس عکس: فرخ‌خان پسر فرخ‌خان امین‌الدوله
- پدرخانم انتظام‌السلطنه (خورشیدلقا) پدر بزرگ مادری عبداللّه و نصراللّه انتظام.
- توصیفگر : غفاری، محمدحسین بن فرخ، ۱۲۶۶؟ - ۱۲۹۵ق.
- توصیفگر : قاجاریه
- دولتمردان
- چکیده : تصویر انفرادی از محمدحسین خان غفاری فرخ‌خان
- پسر فرخ‌خان امین‌الدوله.

۱. فرخ خان امین الدوله و قضیه افغانستان

میرزا ابوطالب فرخ خان غفاری سفارت ایران در فرانسه را به سال ۱۲۳۵ش مقارن با ۱۸۵۷م تأسیس کرد و به مدت ۲ سال وزیرمختار ایران در فرانسه و چند کشور اروپایی بود. پس از شکست‌های ایران از روسیه که منجر به امضای عهدنامه‌های گلستان و ترکمانچای شد، انگلیس تلاش می‌کرد با گسترش نفوذ خود در کابل، قندهار، هرات، بخارا، پنجاب، سند، و بلوچستان، این مناطق را به‌عنوان حریم امن خود در منطقه با هندوستان قرار دهد. در این میان، روسیه که مناسبات پرسودی با دربار ایران داشت، مانع اصلی به شمار می‌رفت.

با شروع سلطنت ناصرالدین شاه، «کهن‌دل خان» و «محمدخان»، فرمانروایان قندهار و هرات به شاه ایران اعلام سرسپردگی کردند که این امر به شدت انگلیسی‌ها را نگران کرد. انگلیس چندی بعد با وعده و وعیدهای بسیار، «دوست محمدخان»، حاکم کابل را تشویق کرد به هرات لشکرکشی کند. ایران هم بی‌کار ننشست و سپاهیان خود را راهی این شهر کرد.

گرچه لشکریان قاجار با کمک بومیان افغان، سپاه دوست محمدخان را شکست دادند و هرات را تصرف کردند، اما اتفاقی غیرمنتظره همه‌چیز را به هم ریخت. انگلیس که منافع خود را در خطر می‌دید به ایران اعلان جنگ داد. فرخ خان امین الدوله وزیرمختار ایران در پاریس، مأمور شد با ناپلئون سوم و نیز سلطان عثمانی مذاکره کند تا بین ایران و

انگلیس مصالحه شود. انگلستان ناوگان خود را به جنوب ایران فرستاد و با وجود مقاومت‌های مردمی، بر خارک، بوشهر، خرمشهر، و اهواز مسلط شد.

نقل است که در آن روزها، روزنامه‌تایمز در سرمقاله‌ای با عنوان «نه می‌دانیم و نه علاقه‌ای داریم بدانیم که هرات کجاست»، نسبت به لشکرکشی انگلستان به ایران انتقاد کرده بود، اما «پالمرستون»، نخست‌وزیر بریتانیا به این انتقادات وقعی ننهاد.

پیشروی انگلستان، سرانجام روسیه و فرانسه را به وحشت انداخت و آنها شاه ایران را وادار به مصالحه کردند. صلحی که تحت عنوان «عهدنامه پاریس» بین ابوطالب فرخ غفاری، نماینده دربار ایران در پاریس و لرد کاونی نماینده دولت انگلستان به امضا رسید.

گفته می‌شود میرزا آقاخان نوری صدراعظم ایران و قاتل میرزا تقی خان امیرکبیر، در آن زمان تنها یک دستورالعمل برای فرخ خان که مشغول مذاکره با طرف‌های اروپایی بود، فرستاد: «شما اختیار دارید در هر مسئله‌ای که مورد تقاضای انگلیسی‌ها است موافقت کنید، مگر در دو مورد: یکی سلطنت ناصرالدین شاه و دیگری صدارت من.»

بر اساس پیمانی که فرخ خان امضا کرد، هرات از ایران جدا شد و ایران موجودیت کشوری به نام افغانستان را به رسمیت شناخت.^۱

۲. پارک امین الدوله

پارکی در شمال شهر تهران با نام امین الدوله است. البته هم‌اکنون جز بقایایی بسیار اندک، چیزی از پارک باقی نمانده است. این پارک از خدمات فرخ خان امین الدوله نیست بلکه به‌همت میرزا علیخان امین الدوله (۱۲۵۹ق / تهران - ۱۳۲۲ق / گیلان) احداث شده است. طرح پارک امین الدوله متعلق به میرزا علیخان امین الدوله از بزرگان عهد قاجار و صدراعظم مظفرالدین شاه، یک نمونه آغازین آرکتایپ برای پارک‌های بعدی در ایران است.^۹ وی باغ وسیع خود در شمال شرقی تهران را دایر کرد. این باغ از آنجا که مطابق اسلوبی نو طرح‌ریزی شده بود بیشتر با نام پارک امین الدوله شهرت یافت.

میرزا علیخان امین الدوله، از اعقاب میرزا محمدخان مجدالملک، از دولتمردان متمول دوران قاجار بود. او کارخانه قند کهریزک و کارخانه کبریت‌سازی در الهیه را تأسیس کرد و در تبریز مدرسه رشديه را بنیان گذاشت و همواره در زمره وزرای بزرگ شناخته می‌شد که در هر سه سفر فرنگستان، همراه ناصرالدین شاه بود و در سال ۱۳۱۴ق وزیر اعظم و سپس صدراعظم مظفرالدین شاه شد. کرزن، او را لایق‌ترین

۱. یادداشت در گروه تلگرام خوانش.

سیاستمدار ایرانی می‌داند. او در امر ساختمان‌سازی مشهور و زبردست بوده است و اولین پارک تهران را با الگویی متفاوت با سنت باغ‌های ایرانی، در شمال تهران و پشت دروازه شمیران بنا کرد.^۱

۳. قرآن فرخ‌خان امین‌الدوله

فرخ‌خان امین‌الدوله به امور خیر دینی و گسترش معارف اسلامی اهمیت می‌داد. از نمونه‌های آن می‌توان از قرآنی نام برد که به‌همت ایشان، به تعداد زیاد، در زمان ناصرالدین شاه قاجار چاپ و منتشر و وقف بر مسلمانان شد. در سال ۱۲۷۳ قمری که امین‌الدوله به سفارت فرانسه و انگلستان و اروپای غربی مأمور شد، با کشف‌الآیات و فهرست کلمات قرآن در شهر پاریس آشنا شد و تصمیم گرفت که قرآن را به‌همراه کشف‌الآیات در ایران چاپ و منتشر کند. قرآن مذکور دارای کشف‌الابیات بوده و در قطع رحلی است و چاپ اول آن در صفر ۱۲۷۹ قمری و تجدید چاپ آن، پس از صد و یازده سال به‌وسیله نواده مرحوم امین‌الدوله یعنی آقای حسنعلی غفّاری معاون‌الدوله در ذیقعه ۱۳۹۰ انجام شد.

خوانش برخی از صفحات قرآن فرخ‌خان امین‌الدوله:

روی جلد:

۱. ابوذر مجلسی کویابی و مجتبی انصاری و محمدرضا بمانیان و فرهاد فخار تهرانی، ویژگی‌های نخستین پارک تهران: پارک امین‌الدوله، ص ۸.

قرآن مجید. چاپ فرخ خان امین الدوله صفر ۱۲۷۹. تجدید چاپ
ذیقعدہ ۱۳۹۰

صفحات ابتدایی قرآن:

فرخ خان امین الدوله کاشانی که نسب شریفش به ابوذر غفاری صحابی
گرامی می‌پیوندند، چنان‌که در تواریخ معروف است در سال ۱۲۷۳
هجری قمری به سفارت فرانسه و انگلستان و اروپای غربی مأمور شد و
او در این سفر علاوه بر قطع و فصل برخی مسائل سیاسی، با عده‌ای از
دانشمندان و شرق‌شناسان اروپا آشنایی حاصل کرد و در سایه این
آشنایی دانست که کشف الآیات و فهرست کلماتی برای قرآن مجید
ترتیب داده و به طبع رسانیده شده است.

امین الدوله این کتاب را با خود به ایران آورد و در تهران درصدد طبع
قرآنی با آن کشف الآیات و فهرست کلمات برآمد و این کار را تحت
نظر آخوند ملا علی محمد اصفهانی پدر مرحوم حاج عبدالغفار
نجم‌الملک رحمه‌الله علیهما که از دانشمندان نامدار دوره ناصری بودند
به انجام رسانید. در این قرآن شریف، علاوه بر آن امتیاز رعایت قرائت
غیرمشهور عاصم نیز شده و ضوابطی هم که برای چنین کتاب عزیزی
لازم است مورد رعایت قرار گرفته است. اینک پس از صد و یازده سال
این قرآن شریف به وسیله نواده مرحوم امین الدوله یعنی آقای حسنعلی
غفاری معاون الدوله تجدید چاپ و به صورت اهدا در دسترس اهل

ایمان و علاقه‌مندان به قرآن گذارده می‌شود تا باقیات صالحاتی برای خاندان و یادگاری برای دعای خیر نیکان و صالحان باشد. امید است که این عمل کوچک در پیشگاه پروردگار بزرگ، عزّ قبول یابد و تلاوت کنندگان شریف نیز از صمیم قلب و با دل پاک و نیت درست بانی و ناشر و همه کسانی را که به نحوی در چاپ و انتشار این قرآن شریف دخیل بوده‌اند، به دعای خیر یاد نمایند.

در تجدید چاپ مجدداً قرآن مورد رسیدگی دقیق قرار گرفت و رسم الخط‌های خاص و سهوالقلم‌ها یکایک استخراج شد و اینک ضمن جدولی عرضه می‌شود تا کسانی که دقّت در کتاب عزیز آسمانی را واجب می‌دانند، قرآن خود را اصلاح فرمایند. در تجدید نظر ثانوی آنجاها که بداههً معلوم نبوده است با قرآن چاپ باغچه‌سرائی مقابله و تطبیق شده است.

بسمه تعالی شأنه

چون جناب جلالت‌مآب ناصر دین و دولت حامی ملک و ملت مقرب الخاقان فرّخ‌خان امین‌الدولة العلیة العالیة دام‌اجلاله‌العالی در رواج ملت تازی و هوای خدمت شاهنشاه غازی همواره زحمت را بر راحت و تعب را بر طرب اختیار فرمود، و آن‌گاه که فی ما بین دولت علیه ایران و دولت بهیه انگلیس زلال و داد و اتحاد به خاشاک فتنه و فساد مکدر و لطایف مصادقت و مصافات به مناجزت و مبارات مبدّل آمد، سفیر

طرفین پیکان تیر پرافشان شد و پاسخ جانبن به زبان تیغ سر افشان افتاد. اصلاح ذات بین را فحلی بایست که زبانش تیغ مصری را ماند که وقت مسالمت نرم تر از آب زلال و گوهر بارتر از گنج لال آید و هنگام مناقشت کرده تر از زبان مار و جانکاه تر از صرصر دمار باشد شاهنشاه کار آگاه به دست اختبار او را اختیار فرمود و امین الدوله بی آنکه در راه دین و دولت این کلفت را صعب شمارد اودیه و شعب را در سپرد و امصار و ممالک روم و فرانس و انگلیس را در نوشت و این خدمت بزرگ را چنان که افزون از حوصله ضمیر و بیرون از اندازه تدبیر بود ساخته و پرداخته کرده، دست فتنه را بر بست و پای فساد را بشکست. زنگ نیرنگ کدورت و بغضا را بزدود و باب صلح و صفا را بگشود چنان که شرح این جمله در کتب تواریخ به تفصیل مسطور است بالجمله آن مدّت که خدمتش را اقامت پاریس ناگزیر بود، کتابی را که علمای فرنگستان در کشف آیات قرآن مجید رقم کرده بودند ملاحظه فرمود و در خاطرش که رقیمه فصل الخطاب و حاکی آیات حقّ و باطل است، ستوده نمود، لاجرم و بعد از مراجعت به ایران و نزول به دارالخلافه تهران^۱ فرمان کرد تا قرآن مجید را با تمامت کشف الآیات در یک مجلد نگاشته و عددی کثیر به حلیه طبع محلی داشتند و آن جمله

را در راه دین مبین بر مسلمانات و مسلمین وقف فرمود به شرط آنکه هرکس بعد از قرائت سوره و پاره که بر ذمت نهاده در دعای دولت شاهنشاه جهان‌پناه وارث دیهیم و کاه^۱ ناصر دین اله ناصرالدین پادشاه خلدالله ملکه و سلطانه مسامحه و مماشات را حرام و بیرون تکالیف اسلام داند. و الحمدلله اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً.

بحمدالله و حسن توفیقه صورت اتمام و سمت اختتام پذیرفت، این قرآن مجید و فرقان حمید که الحق مطبوع‌تر از غالب قرآن‌های مطبوعه و صحیح‌تر و آراسته‌تر از کل فرقانهای مترسمه است چون تصدی در تصحیح آن کره^۲ بعد مره^۲ شد و کمال اهتمام و بذل جهد به عمل آمده ان‌شاءالله کمال امتیاز را خواهد داشت و چون اصل قرآن روایت حفص است از عاصم روایت بکر که علامت آن ص است نیز در حواشی ثبت افتاد تا هرکه خواهد به هر دو نحو قرائت نماید و از برادران دینی ملتمس دعای خیر هستم م.

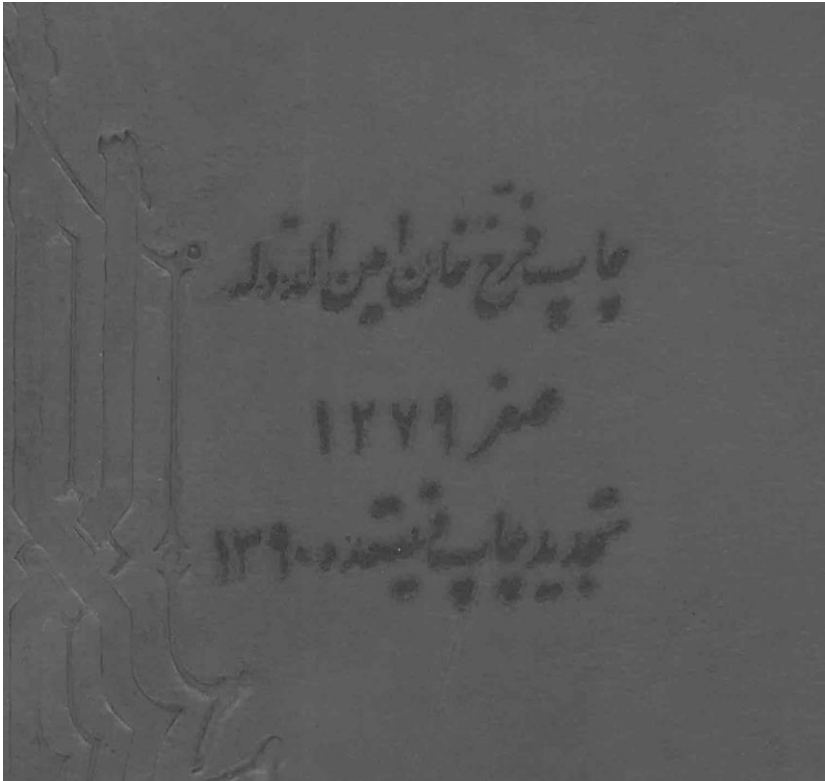
و انا المحتاج الی عفوربه الغنی علی محمد بن محمد حسین الاصفهانی غفر الله ذنوبهما و کان الفراغ یوم الجمعة الثامن عشر من شهر صفر المظفر ۱۲۷۹.

۱. دیهیم و کاه: تاج و تخت. حسن انوری، فرهنگ بزرگ سخن، ج ۴، ص ۳۵۰۱.

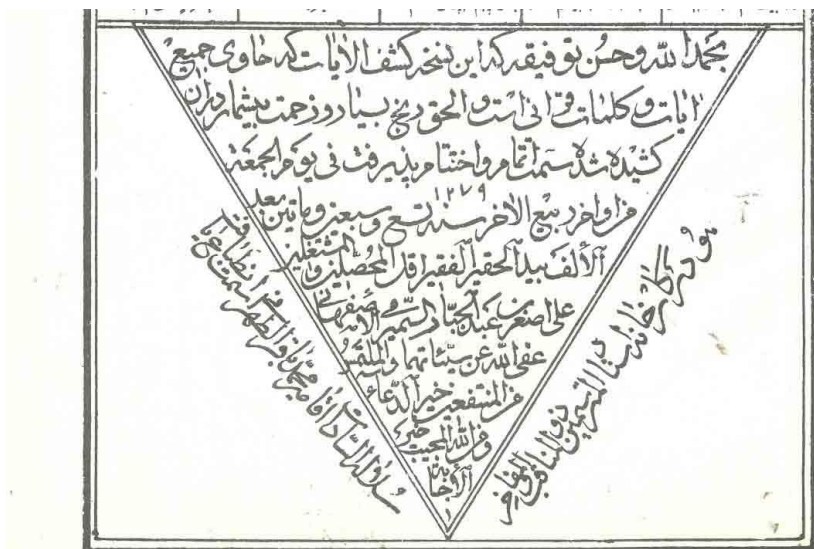
۲. کره^۲ بعد مره^۲: مقصود این است که قرآن چندین مرتبه تصحیح و غلط‌گیری شد.

بحمدالله و حسن توفيقه كه اين نسخه كشف الآيات كه حاوى جميع آيات و كلمات قرآنى است و الحق رنج بسيار و زحمت بى شمار در آن كشيده شده، سمت اتمام و اختتام پذيرفت فى يوم الجمعة فى اواخر ربيع الآخر سنه ۱۲۷۹ تسع و سبعين و مائتين بعد الالف بيد الحقيقير الفقير اقلّ المحصّلين و المشتغلين على اصغر بن عبد الجبار السميرى الاصفهانى عفى الله عن سيئاتهما و الملتمس عن المنتفعين خير الدعاء و عن الله المجيب خير الاجابة.

و در كارخانه استاد المترسمين ذو المناقب و المفاخر سلاله السادات آقا مير محمد باقر الطهرانى سمت انطباع يافت.

نوشته روی جلد قرآن فرخ خان امین الدوله

تصویر یکی از صفحات قرآن فرخ خان امین الدوله

۴. مسجد و مدرسه امین الدوله

مسجد و حوزه‌ای در بازار تهران، محله مولوی، از یادگارهای امین الدوله است. این مسجد و مدرسه به امین الدوله معروف و مشهور است و نام امین الدوله نیز در تابلویی در سر در ساختمان نصب شده است. ساختمانی ۲ طبقه است که طبقه فوقانی برای تحصیل و استراحت طلاب در نظر گرفته شده است و در ذیل آن مسجد قرار داد. از فضای مسجد علاوه بر اقامه نماز جماعت، برای بحث و مباحثه علمی طلاب و برگزاری برخی از کلاس‌های درس استفاده می‌شود. در مسجد مذکور، نماز جماعت به صورت منظم و مستمر برگزار می‌شود و کسبه و بازاریان به همراه طلاب علوم دینی در نماز شرکت می‌کنند؛ علاوه بر آن، در مسجد و مدرسه امین الدوله، طلبه‌ها و دانش‌پژوهان علوم دینی به تحصیل و پژوهش می‌پردازند. سه تن از علما و روحانیون مشهور معاصر (محمدعلی شاه‌آبادی، شیخ محمدحسین زاهد، و میرزا عبدالکریم حق‌شناس) از ائمه جماعات مسجد مذکور بوده‌اند. مسجد مذکور، سالیان دراز محل برگزاری سخنرانی‌ها و کلاس‌های اخلاق میرزا عبدالکریم حق‌شناس بود و ارادتمندان وی برای استفاده از ایشان به مسجد امین الدوله می‌آمدند.

در باره این مسجد مستندی با عنوان «مسجد شب‌زنده‌دارها» تهیه شده است که به روایت اقدامات مرحوم آیت‌الله شاه‌آبادی، مرحوم شیخ

حسین زاهد، و مرحوم میرزا عبدالکریم حق‌شناس در مسجد امین‌الدوله می‌پردازد. این مستند از شبکه اول سیما پخش شده است. محمدعلی شاه‌آبادی ۱۷ سال در تهران به تبلیغ و تدریس اشتغال داشتند. ایشان در این ۱۷ سال در مسجدهای سراج‌الملک و امین‌الدوله و مسجد جامع، اقامه نماز داشتند. پس از ارتحال شیخ محمدحسین زاهد، بنابر وصیت ایشان، آیت‌الله حق‌شناس امامت جماعت این مسجد را بر عهده می‌گیرد. حضور ایشان باعث رونق بیش از پیش جلسات اخلاقی در این مسجد می‌شود تا آنجا که مسجد شب‌زنده‌دار به یک قطب معنوی در شهر تهران تبدیل می‌شود.

آرامگاه فرخ خان امین الدوله در
حرم حضرت معصومه علیها السلام

سر در مسجد امین‌الدوله

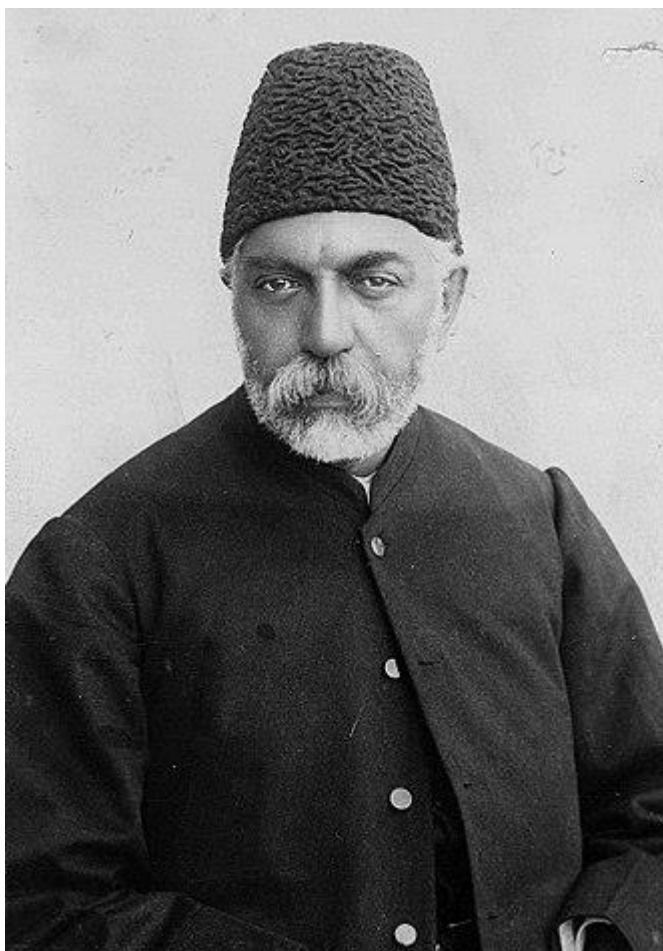
محلّ سخنرانی‌های مرحوم حضرت آیت‌الله میرزا عبدالکریم حق‌شناس

فضای داخلی مسجد امین الدوله

۵. تشابه اسمی

در دوره قاجار ۲ تن از رجال با عنوان امین‌الدوله هستند. یکی میرزا علیخان امین‌الدوله که اولین پارک ایران از خدمات اوست و دیگری فرخ‌خان امین‌الدوله که مسجد امین‌الدوله در بازار بزرگ تهران از یادگاری‌های اوست. از آنجا که هر دو شخص از رجال عصر ناصرالدین شاه هستند، ممکن است بین این دو شخصیت خلط و اشتباه شود و آثار و احکام و خدماتشان به اسم دیگری ثبت شود؛ لذا مورخان و محققان تاریخ لازم است، به این امر توجه داشته و در کنار عنوان «امین‌الدوله» نام آن‌ها یا تاریخ وفاتشان را آورند. فرخ‌خان امین‌الدوله، متولد ۱۲۲۹ قمری و متوفای ۱۲۸۸ قمری است. علیخان امین‌الدوله متولد ۱۲۵۹ قمری و متوفای ۱۳۲۲ قمری است. یعنی هنگام وفات فرخ‌خان، علیخان جوانی ۲۹ ساله بوده است.

میرزا علیخان امین الدوله

۶. نقاشی ناصرالدین شاه قاجار از امین‌الدوله

نقاشی فرخ‌خان امین‌الدوله توسط ناصرالدین شاه قاجار کشیده شده است. نقاشی در نزد آقای منصور رشیدی (پژوهشگر تاریخ و سرپرست مقبره میرزا عیسی خان وزیر) بود. وی سال‌ها با نهایت دقت از این سند تاریخی نگهداری کرد و علی‌رغم درخواست‌های بسیاری که از داخل و خارج ایران برای خرید آن بود، نقاشی را در خرداد ۱۳۹۸ شمسی به کتابخانه، موزه، و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی اهدا کرد.

در قسمت بالای سند، تصویر فرخ‌خان و در ذیل آن یادداشت‌هایی از ناصرالدین شاه قاجار است.^۱

یادداشت فارسی ناصرالدین شاه:

«شبه فرخ‌خان است. در کند^۲ کشیده شد با تعجیل تمام اما فرخ‌خان از بس تکان می‌خورد، نمی‌گذاشت درست کشیده شود با قلم آهنی فرنگی هم کار مشکل است تحریراً فی ایت‌ئیل.^۱»

۱. برخی از کلمات در یادداشت ناصرالدین شاه مبهم بود. برای رفع ابهام از محققان و سندپژوهان گروه تلگرام «خوانش» استفاده کردیم. از آن‌ها تشکر می‌کنیم.

۲. کند: لفظ ترکی است به معنای بیلاق و آبادی. احتمال هم دارد مراد از «کند» همان «کن» باشد زیرا در حاشیه عکسی دیگر، ناصرالدین شاه «کن سولقان» را «کند سولقان» نوشته است.

یادداشت فرانسوی ناصرالدین شاه:

Farokh khan chambellan prive de la cour

۱.۶. نکته‌هایی دربارهٔ سند نقاشی

الف) در ظهر (پشت) سند مقداری از صورت فرخ خان کشیده شده است. ظاهراً به علی ناصرالدین شاه منصرف شده و در طرف دیگر برگه نقاشی را کشیده و به اتمام رسانده است.

ب) سند فاقد تاریخ است.

پ) نقاشی با خودکار آبی کشیده شده است.

ت) دربارهٔ تاریخ سند می‌توان چنین محاسبه کرد که در طول دورهٔ سلطنت ناصرالدین شاه چهار سال ایت‌نیل بوده است: سال‌های ۱۲۲۹ش، ۱۲۴۱ش، ۱۲۵۳ش، و ۱۲۶۵ش. از آنجاکه فرخ‌خان در سال ۱۲۳۷ شمسی به ریاست عمل خلوٲ شاه منصوب شد و در سال ۱۲۵۰ شمسی وفات کرده است، تاریخ سند سال ۱۲۴۱ شمسی است.^۲

۱. تحریراف‌ی ایت‌نیل: در سال سگ نوشته شد.

ایت‌نیل: (ترکی، مرکب). سال سگ. نام سال یازدهم از دورهٔ دوازده‌سالهٔ ترکان.

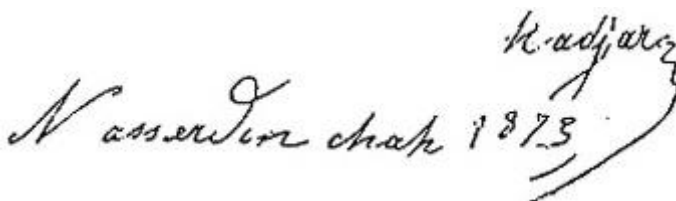
(yon.ir/gu5JB)

۲. گروه تلگرام خوانش، یادداشت مصطفی حیدری.

ث) ناصرالدین شاه بخشی از یادداشت خود را به فرانسه نگاشته است. ظاهراً در زمان وی، زبان بین‌المللی فرانسه بوده است نه انگلیسی. معادل انگلیسی:

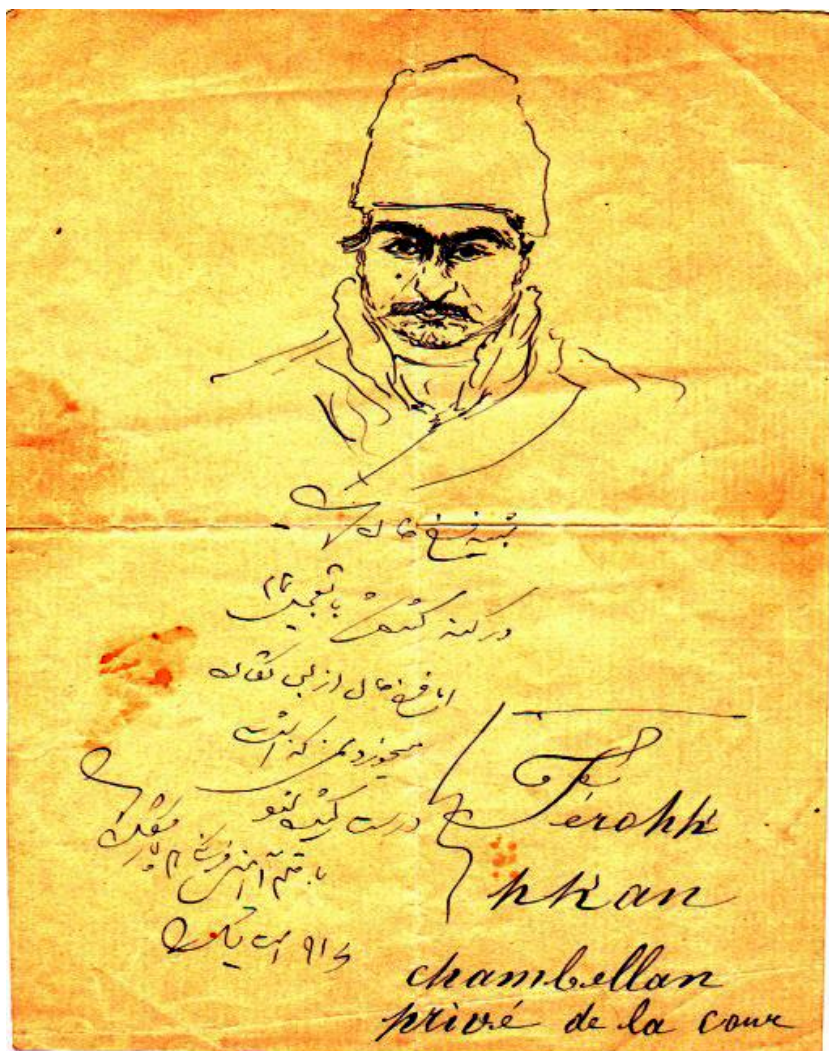
Farokh khan Private chamberlain of the court

معادل فارسی: فرخ‌خان پیشکار خصوصی (رئیس خلوت) دربار شاه قاجار نوشتن به فرانسه را ممکن است در سفری که به اروپا داشته، فراگرفته باشد. در پایگاه اطلاع‌رسانی (<https://fa.wikipedia.org>) امضاء ناصرالدین شاه گذاشته شده است. در امضا سال ۱۸۷۳ میلادی دیده می‌شود. اصل امضا در موزه لندن است.

The image shows a handwritten signature in Persian script. The signature reads 'Nasser al-Din Shah' followed by the year '1873'. Above the main signature, there is a smaller, more stylized signature that appears to be 'K. Adjar'.

امضاء ناصرالدین شاه

در این کتاب

ان فہمہ الازہب نقاد

مسعودی و دیگران

رسید

بسم الله الرحمن الرحيم

Q. No. 913

François
 chambellan
 privé de la cour

نقاشی ناصرالدین شاه از امین الدوله

بخش دوم
دوره پهلوی

فصل اول: سیدعبدالله انتظام‌وزیری

وی در ششم فروردین ۱۲۷۴ در یکی از خانواده‌های سرشناس قاجار متولد شد. سیدعبدالله فرزند سیدمحمد انتظام‌السلطنه است.

ایشان سال‌ها مشاغل حساس سیاسی و کنسولی و سفارت ایران در کشورهای مختلف و ریاست ادارات مختلف وزارت امور خارجه و مأموریت‌های سیاسی در آلمان و آمریکا را به عهده داشت.^۱ عبدالله و برادرش نصرالله، در عرصه سیاسی ایران در دوران معاصر حضور چشمگیری داشتند تا جایی که دو برادر به «دوقلوهای سیاسی» معروف شدند.^۲

انجام کارهای اجرایی مانع از فعالیت‌های علمی سیدعبدالله نشد و وی توانست چندین کتاب در قالب تألیف و ترجمه از خود به یادگار گذارد. وی کتاب «سرنوشت بشر»^۳ نوشته لکنت دونوئی و نوشته‌های دیگر را^۴ ترجمه کرد. سیدعبدالله انتظام‌وزیری در شعر و ادب مطالعه داشت و

۱. حسن نراقی و فرخ غفاری، خاندان غفاری کاشان، ص ۲۹.

2. yon.ir/Z6cA8.

۳. اطلاعات کتاب: دونوئی، لکنت، بی‌تا، سرنوشت بشر، مترجم: سیدعبدالله انتظام‌وزیری، بی‌جا، انتشارات صفی‌علی شاه.

۴. مانند کتاب «مبانی سرنوشت یا ادراک ماورای حواس».

از نوشته‌های او می‌توان به سلسله مقالات «نظری تازه به تصوف و عرفان» با امضای لادری اشاره کرد. نشریه عهد ترقی از جمله آثار اوست.^۱

سیدعبدالله انتظام‌وزیری از سیدنصرالله بزرگ‌تر بود و پدرشان (سیدمحمد)، سیدعبدالله را وصی خود قرار داد. متولی موقوفات میرزا موسی وزیر تفرشی و میرزا عیسی خان وزیر، سیدمحمد انتظام‌السلطنه (بینشعلی) و بعداز وی سیدعبدالله انتظام‌وزیری و هم‌اکنون سیدمحمد (فرزند سیدعبدالله) است.

سیدعبدالله از نیکوکاران روزگار بود و در دستگیری و نوازش مستمندان و فقیران، به جد خویش، حضرت علی علیه السلام تمسک کرده بود؛ به‌طوری‌که برای برخی از درماندگان مقرری تعیین کرده بود که به‌صورت ماهیانه مبالغی به آن‌ها بدون هیچ‌گونه منتی هدیه می‌کرد. همچنین در محله خانی‌آباد تختی، تقریباً ۱۴۸ واحد وقف مستمندان کرده است.

سیدعبدالله با آنکه آباء و اجدادش از بزرگان و وزارای مملکت بوده و خودش نیز به مدارج عالی اجتماعی و شغلی رسیده بود، ذره‌ای غرور و تکبر در وجودش نبود؛ به‌گونه‌ای که پس از استعفا از ریاست شرکت

۱. غلامرضا سحاب، سالنامه تفرش، ص ۱۱۳.

نفت، کارگاه آهنگری احداث کرد و شخصاً به کودکان بی بضاعت و فقیر، صنعت آهنگری آموزش می داد.

در کتابخانه ملی ایران برخی از اسناد مربوط به ایشان وجود داشته و اطلاعات اسناد در پایگاه اطلاع رسانی کتابخانه، ثبت شده است.

نمونه:

شناسه سند : ۲۹۷/۲۷۴۶۴

عنوان : برگ تأییدیه به دیپلم عبدالله انتظام از دانشگاه لسلی آمریکا
مبنی بر گذراندن دوره آموزشی در زمینه مدیریت اداری
بازرگانی

تاریخ / دوره : ۱۹۲۲

ایجاد

دامنه و محتوا : برگ تأییدیه به دیپلم عبدالله انتظام از دانشگاه لسلی آمریکا
مبنی بر گذراندن دوره آموزشی در زمینه مدیریت اداری
بازرگانی

توصیفگر : ۱۹۲۲م

ش ۱۰۳۱

ایالات متحده آمریکا

مدارک فارغ التحصیلی

دانشگاهها و مدارس عالی

مدرسه عالی تجارت

انتظام، عبدالله (۱۳۶۱۱۲۷۵)

مرکز نگهداری : آرشیو ملی ایران

سند

شناسه سند : ۲۹۷/۲۷۴۶۴

محل در آرشیو : ۷۱۲ غ ۵ آ ۱

شماره فیش : ۰۲۰۲۰۰۱۲

سیمت‌ها

رئیس دانشکده فلسفه دانشگاه تهران.

در سال ۱۳۳۰ شمسی وزیر امور خارجه کابینه حسین علاء.

نایب نخست‌وزیری.

نماینده ایران در سازمان‌های بین‌المللی.

جزء هیئت کارشناسان حل اختلاف و انعقاد قرارداد کنسرسیوم در

تاریخ ۲۰ جولای ۱۹۵۳ (۲۹ تیر ۱۳۳۲).

از مشاوران نزدیک شاه و وزیر دربار وقت حسین علاء، در مدت

تصدی ریاست شرکت ملی نفت.

خادم افتخاری حرم امام رضا (علیه السلام) در سال ۱۳۳۹.

وزارت امور خارجه در کابینه سرلشکر زاهدی.

از اعضای مرکز مطالعات عالی بین‌المللی.

فرزندان

الف) سید محمد (هیوم حوران). وی سفیر آمریکا در عربستان سعودی

بود.

ب) لیلا برنان.

سید عبدالله انتظام السلطنه در دوم فروردین ۱۳۶۲ وفات کرد و در شهر

ری آرامگاه ابن بابویه آرمید.

هیات امناء
مسجد میرزا عیسی وزیر

تاریخ ۱۳۵۸/۳/۲۰

شماره ۱۷۱

اداره کل تحسین اودف

چون سابقه رای در ۱۷۳۸ تاریخ ۱۳۳۵، ۱۰، ۲۹ اداره کل تحسین اودف و سایر

۹۵۸۹ تاریخ ۱۳۳۵، ۴، ۲۴ قسیمی تقدیم فرموده میرزا عیسی وزیر بنای غنیمت نظام و اداره

و بعضی از اینها نیز که تقدیم بابتی تغییر یافته است و در دفتر فرستاده ام اهمه سوابق امر و ایندی

لذا تقدیم خواهد شد نسبت به تغییر کلمه تقدیم بابتی بنای غنیمت نظام و تقدیم و

بابتی غنیمت - دفتر قسیمی در دفتر میرزا عیسی وزیر - اداره

الکانه

- ۱- میرزا عیسی وزیر
- ۲- میرزا عیسی وزیر
- ۳- میرزا عیسی وزیر
- ۴- میرزا عیسی وزیر
- ۵- میرزا عیسی وزیر
- ۶- میرزا عیسی وزیر

کتابی : کتاب کسری هجری شمسی ۲۴ سن ۱۳۸۹ - ۱۳۹۰

سند فوق در تاریخ ۱۳۵۸/۰۳/۲۰ از طرف وکیل سیدعبدالله انتظام‌وزیری، آقای احمد کاوه، به سازمان اوقاف نوشته شده است. پایین برگه نام پدر و اجداد سیدعبدالله انتظام‌وزیری نوشته شده است. بنابراین آقای منصور رشیدی، متن پایین سند، دست خط سیدعبدالله انتظام‌وزیری است:

«۱. میرزا بزرگ قائم مقام اول ۲. میرزا ابوالقاسم قائم مقام دوم ۳. میرزا موسی وزیر- میرزا عیسی وزیر که بلاعقب بوده ۴. سیدعبدالله انتظام السلطنه ۵. سید محمد انتظام السلطنه ۶. سیدعبدالله انتظام» همان طور که ملاحظه می شود در این سند، سلسله نسب به ابوالقاسم قائم مقام فراهانی که در زمان محمدشاه قاجار صاحب منصب بوده، رسیده است.

تهران، میدان بهارستان، باغ نگارستان، یادبود میرزا ابوالقاسم قائم مقام
فراهانی، نویسنده کتاب (علی قنبریان) نزد منصور رشیدی (سرپرست مقبره
میرزا عیسی خان وزیر)، تابستان ۱۳۹۸ شمسی

LASALLE EXTENSION UNIVERSITY

Founded A.D. 1909

The Board of Directors of the

LaSalle Extension University

at Chicago, in the State of Illinois

To all to whom these letters may come, Greeting:

Be it known that this day by virtue of Authority in us vested and upon the
recommendation of the Faculty, we have conferred upon

ABDOLLAH ENTEZAM

this Diploma in

BUSINESS ADMINISTRATION

being a certificate of qualification in the studies completed, together with
all the Rights, Honors and Privileges here or elsewhere thereunto appertaining

IN WITNESS WHEREOF the Seal of the University and the Signatures of its Officers
are hereunto affixed.

Given at Chicago, Illinois, on the 26th. of September in
the year of our Lord nineteen hundred and twenty two.

DIRECTORS:

J. Manhand
Arthur B. Hall
Arnold B. Hall
William Bethke
William A. Colledge

W. Elliott
Harry E. Farguharson
Morris D. Greely
J. M. Allen

William Bethke,
Educational Director.

F. D. Ham,
Head of Department.

J. Monline,
President

R. C. Somsel,
Secretary

Corporate Seal of the
UNIVERSITY

Handwritten signature in red ink: Abdollah Entezam

شماره میکروفرم: ۲۰۲/۱۲

احمدی ۹۹/۱۱/۷

خوانش سند انگلیسی (۱):

LASALLE EXTENSION UNIVERSITY

Founded A.D. 1909

The Board of Directors of the

LaSalle Extension University

at Chicago, in the State of Illinois

To all to whom these letters may come, Greeting:

Be it known that this day by virtue of Authority in

us vested and upon the recommendation of the

Faculty, we have conferred upon

ABDOLLAH ENTEZAM

this Diploma in

BUSINESS ADMINISTRATION

being a certificate of qualification in the studies

completed, together with all the Rights, Honors

and Privileges here or elsewhere thereunto

appertaining IN EITNESS WHEREOF the Seal of the University and the Signature of its Officers are hereunto affixed.

Given at Chicago, Illinois, on the 26th. of September in the year of our Lord nineteen hundred and twenty two.

DIRECTORS:

J. Honpind
Arthur B. Hall
Arnold B. Hall
William Bethke
William A. Colledge
W. Elliott
Harry E. Farquharson
Morris D. Greely
J. M. Allen

William Bethke,
Educational Director.

F. D. Ham,
Head of department.

J. Monline,
President

R. C. Somsel,
Secretary

Corporate Seal of the
UNIVERSITY

ترجمه سند انگلیسی (۱):

دانشگاه لاسال اکستنشن

سال تاسیس ۱۹۰۹

هیئت مدیره

دانشگاه لاسال اکستنشن

شیکاگو، ایالت ایلینوی

قابل توجه کلیه افراد ذیربط، با تقدیم احترام:

امروز، با علم به مراتب فوق و به موجب اختیارات واگذار شده به خود، و براساس پیشنهاد دانشکده مربوطه، ما این دانش نامه را در رشته

مدیریت کسب و کار

به آقای

عبدالله انتظام

اعطا می کنیم. این دانش نامه گواهی صلاحیت وی در دروس گذرانده شده، همراه با کلیه حقوق، افتخارات، و امتیازات مربوطه در اینجا، یا هر نقطه دیگر است، و برای گواهی مراتب فوق، مهر دانشگاه و امضای مسئولان مربوطه ذیلاً به این سند الصاق می شود.

اعطاشده در شیکاگو، ایلینوی

تاریخ ۱۳۰۱/۰۷/۰۳

راهنماها:

ج. هونپیند

آرتور ب. هال

آرنولد ب. هال

ویلیام بتکه

ویلیام ا. کالج

و. الیوت

هری ای. فرخارسون

موریس د. گرلی

ج. م. آلن

ویلیام بتکه،

مدیر آموزشی

ف. د. هام،

رئیس بخش

ج. مونلین،

ریاست

مهر حقوقی دانشگاه

ر. س. سومسل،

منشی

LaSalle Extension University

Chicago.

TO WHOM IT MAY CONCERN:

Mr. A. Entezam, Washington, D.C. Completed the entire work of our Business Administration Course in September 1922. The Training is based upon eighteen textbooks of approximately 350 pages each in the following subject:

Personal Efficiency and Selling	Financing a Business
Business Psychology	Advertising
Business Law	Retail Store Management
Business English	Credits
Business Economics	Collections
Industrial Organization and Man.	Transportation and Traffic
Money and Banking	Accounting
Investment and Speculation	Office Organization and Management
Organizing a Business	

The work in these textbooks is supplemented by twenty five special pamphlets bearing upon important business subjects and by forty eight instruction booklets on the different parts of the course. There are forty Business Efficiency Problems, which the member has to solve.

This course is organized as a vocational training in business management. The work is strictly of college and University grade but it is not organized exactly on the semester hour credit basis. The training must be therefore translated into equivalent of the College credit. I may add that all the books of this University have been adopted in various colleges and Universities for regular classroom use in their respective subjects.

LaSalle Extension University

By: T. Russell Moore,
Acting Director.

خوانش سند انگلیسی (۲):

LaSalle Extension University

Chicago.

TO WHOM IT MAY CONCERN:

Mr. A. Entezam, Washington, D.C. completed the entire work of our Business Administration Course in September 1922. The Training is based upon eighteen textbooks of approximately 350 pages each in the following subject:

Personal Efficiency and Selling

Business Psychology

Business Law

Business English

Business Economics

Industrial Organization and Man.

Money and Banking

Investment and Speculation

Organizing a Business

Financing a Business
Advertising
Retail Store Management
Credits
Collections
Transportation and Traffics
Accounting
Office Organization and Management

The work in these textbooks is supplemented by twenty five special pamphlets bearing upon important business subjects and by forty eight instruction booklets on the different parts of the course. There are forty Business Efficiency Problems, which the member has to solve.

This course is organized as a vocational training in business management. The work is strictly of college and University grade but it is not organized exactly on the semester hour credit basis. The training must be therefore translated

into equivalent of the College credit. I may add that all the books of this University have been adopted in various colleges and universities for regular classroom use in their respective subjects.

LaSalle Extension University

By: T. Russell Moore,

Acting Director.

ترجمه سند انگلیسی (۲):

دانشگاه لاسال اکستنشن

شیکاگو

به افراد و مسئولان ذی ربط:

آقای ع. انتظام، واشینگتن، دی.سی.، کل دوره مدیریت کسب و کار را در سپتامبر ۱۹۲۲ (شهریور ۱۳۰۱) به اتمام رسانده است. این دوره آموزشی براساس هجده کتاب درسی، هریک به حجم حدود ۳۵۰ برگ، تنظیم شده است. شامل موضوعات:

راندمان شخصی و فروش

روانشناسی تجارت

قانون کسب و کار

انگلیسی تجاری

اقتصاد بازرگانی

سازمان صنعتی و انسان

پول و بانکداری

سرمایه گذاری و برآورد

سازماندهی تجارت

تأمین مالی تجارت
تبلیغات
مدیریت خرده‌فروشی
وام‌ها
مجموعه‌ها
حمل‌ونقل و ترافیک
حسابداری
سازماندهی و مدیریت دفتر

آموزش ارائه‌شده در این کتب درسی با بیست و پنج جزوه مخصوص، حاوی موضوعات مهم در حوزه کسب‌وکار، و چهل و هشت کتابچه دستورالعمل در بخش‌های مختلف دوره آموزشی یادشده، تکمیل شده است. همچنین این دوره شامل چهل مسئله بازده کسب‌وکار است که دانشجویان موظف به حل آنها هستند.

این دوره به‌عنوان دوره آموزش حرفه‌ای در حوزه مدیریت کسب‌وکار سازماندهی شده است. برنامه یادشده کاملاً هم‌تراز با دوره‌های کالج و دانشگاه است اما دقیقاً براساس ساعات تدریس نظام ترمی‌واحدی تنظیم نشده است. ازاین‌رو، دوره آموزشی یادشده باید به واحدهای معادل دانشگاهی تبدیل شود. لازم است اضافه کنم که تمامی کتب

مرجع این دانشگاه در دانشکده‌ها و دانشگاه‌های مختلف برای استفاده رایج کلاسی در موضوعات مربوط به هریک پذیرفته شده‌اند.

دانشگاه لاسال اکستنشن

ت. راسل مور

ریاست

شناسه سند : ۲۹۷/۲۷۴۶۴

عنوان : برگ تأییدیه به دیپلم عبدالله انتظام از دانشگاه لسلی آمریکا
مبنی بر گذراندن دوره آموزشی در زمینه مدیریت اداری
بازرگانی

تاریخ / دوره : ۱۹۲۲
ایجاد

دامنه و محتوا : برگ تأییدیه به دیپلم عبدالله انتظام از دانشگاه لسلی آمریکا
مبنی بر گذراندن دوره آموزشی در زمینه مدیریت اداری
بازرگانی

توصیفگر : ۱۳۰۱/م/۱۹۲۲
ایالات متحده آمریکا / مدارک فارغ التحصیلی
دانشگاهها و مدارس عالی / مدرسه عالی تجارت
انتظام، عبدالله(۱۳۶۱۱۲۷۵)

مرکز نگهداری : آرشیو ملی ایران
سند

شناسه سند : ۲۹۷/۲۷۴۶۴

محل در آرشیو : ۷۱۲ غ ۵۱

شماره فیش : ۰۲۰۲۰۰۱۲

دسترسی و : آدرس الکترونیکی منبع

محل

الکترونیکی

در کادر صفحه قبل، فیپای سند آمده است. فیپانویس به اشتباه سال ۱۰۳۱ شمسی را معادل ۱۹۲۲ میلادی ثبت کرده بود. درحالی که اشتباه است و معادل آن ۱۳۰۱ شمسی است. ما صحیح آن را در فیپا نوشتیم و قصد داریم در اولین فرصت به مسئولان کتابخانه ملی اطلاع دهیم تا تصحیح نمایند.

انتظام در ششم فروردین ۱۲۷۴ به دنیا آمده است. بنابراین، در زمان گرفتن مدرک فوق، ۲۷ سال داشته است.

عبارت مهر:

عبدالله انتظام

رئیس هیئت مدیره شرکت ملی نفت ایران

عبارت مهر:

A.Entezam

سیدعبدالله انتظام‌وزیری شخص فرهنگ‌دوستی بوده و چندین کتاب در قالب ترجمه و تألیف به زبان انگلیسی و فارسی نگاشته است. شرح کتب وی را در کتاب «خاندان انتظام‌وزیری: زندگی نامه و خدمات فرهنگی، اجتماعی، عمرانی» آورده‌ایم.^۱

با جست‌وجوهایی که انجام دادیم، به ۳ مقاله از سیدعبدالله دست یافتیم. هر ۳ مقاله در سایت نورمگز متعلق به سازمان نور ثبت شده است. امکان دارد تعداد مقالات و یادداشت‌های وی بیش از این باشد. ۳ مقاله عبارت است از:

۱. عکس‌های تاریخی، مجله وحید، مهر ۱۳۵۵، شماره ۱۹۶، ۲ صفحه (از ۳۹۷ تا ۳۹۸). فایل (Pdf یا Word) این مقاله موجود نیست.

۲. حیوانات توپچی، مجله دانشکده، رنگارنگ، آبان ۱۲۹۷، شماره ۶، ص ۳۳۵-۳۳۸.

در ابتدای مقاله، انتظام به زیبایی از بشر و استفاده وی از سلاح‌ها صحبت می‌کند و سپس به حیوانات پرداخته و مصادیقی از آن‌ها را معرفی می‌کند که تیرانداز و توپچی هستند:

۱. خاندان انتظام‌وزیری: زندگی نامه و خدمات فرهنگی، اجتماعی، عمرانی:

چاپ اول: (نشر میراث فرهیختگان / اردیبهشت ۱۳۹۸).

چاپ دوم: (نشر میراث فرهیختگان / مرداد ۱۳۹۹) / همراه با نمایه.

«جنگ و خونریزی از عوامل لاینفک هر ذی‌روحي است، که اساساً ناشی از بخل و حسد و نتیجه حرص و آز است. و به‌طوری این عادت در کمون موجودات جای‌گیر شده که نمی‌توان فرض نمود هیچ‌گاه از عالم برطرف و از میان برود. همین حس شنیع است که گریبان عالم را مکرر به دست جمعی انسان‌های خون‌خوار انداخته و آخرین نمونه آن جنگ کنونی^۱ است که کابوس وحشت آن سال‌های دراز حتی از مغز اخلاف جنگ‌جویان امروزه به‌در نخواهد رفت ولی این حس مختص به انسان نیست بلکه مابین تمام موجودات ذی‌روح مشترک است و اگر قدری مبالغه نماییم می‌توان گفت جمادات نیز از آن بی‌بهره نیستند؛ ولی این نکته مسلم است که در این طریقه اشرف مخلوقات^۲ از اخبث حیوانات گوی سبقت را ربوده است.^۳

۱. مقصود از «جنگ کنونی»، جنگ جهانی اول است. زیرا مقاله حاضر در سال ۱۲۹۷ شمسی، معادل با ۱۹۱۸ میلادی منتشر شده است و جنگ جهانی اول از ۲۸ ژوئیه ۱۹۱۴ تا ۱۱ نوامبر ۱۹۱۸ رخ داد.

۲. اشاره است به آیه ﴿فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ مؤمنون: ۱۴/۲۳. ترجمه: پس بزرگ است خدایی که بهترین آفرینندگان است! ناصر مکارم شیرازی، ترجمه قرآن، ص ۳۴۲.

۳. اشاره است به آیات: الف ﴿أُولَئِكَ كَانُوا لَنَا عِبَادًا﴾ بَلْ هُمْ أَصْلُ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ﴾ اعراف: ۱۷۹/۷. آنها همچون چهارپایان‌اند؛ بلکه گمراه‌تر! اینان همان غافلان‌اند (چراکه با داشتن همه‌گونه امکانات هدایت، باز هم گمراه‌اند)! ناصر مکارم شیرازی، ترجمه قرآن، ص ۱۷۴.

هر ذی‌روحي برای مغلوب‌ساختن خصم طریقه خاصی به کار می‌برد و وسیله معینی استعمال می‌نماید ولی از احساسات مشترکه آن‌که هر مخلوقی ساعی است که به نحوی دشمن را مغلوب سازد که حتی‌المقدور به خودش صدمه وارد نیاید. به این جهت در این صدد است که خصم را از فاصله بعیدی از پای در آورد. اثر هولناک توپخانه و بمباران‌های هوایی و سایر وسایلی که امروزه در جنگ به کار می‌برند، حاکی از همین نظریه است؛ ولی ما انسان‌ها از این راه بر خود نبالیم^۱ و مغرور بر این شیوه غیرمرضیه خود نشویم زیرا بعضی حیوانات طبعاً دارای این ذوق [بوده] و فطرتاً صاحب این هنر می‌باشند؛ اگرچه حیوانات تیرانداز و توپچی نادر هستند، ولی مابین آن‌ها استادانی هست که رشک توپچیان امروزه‌اند. تیراندازان و توپچیان حیوانات نیز مانند توپخانه انسان به چندین گروه تقسیم شده و هریک متکفل شغل مخصوصی هستند»^۲.

- ب) «إِنَّ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا» فرقان: ۴۴/۲۵. آنان فقط همچون چهارپایان‌اند، بلکه گمراه‌ترند! ناصر مکارم شیرازی، ترجمه قرآن، ص ۳۶۴.
۱. در مجله چنین آمده است: «از این راه نیز بر خود می‌بالیم».
۲. سیدعبدالله انتظام‌وزیری، حیوانات توپچی، ص ۳۳۶-۳۳۵.

در نهایت مقاله را با نتیجه گیری اخلاقی به پایان برده و گوشزد می کند که انسان ها در استفاده از سلاح، ظالم تر از حیوانات هستند:

«روی هم رفته انسان همیشه مقلد حیوانات بوده و طریق آن ها را پیموده است ولی چون طبعاً ظالم تر می باشد، همیشه پای خود را از مقام احتیاج فراتر می نهد. مثلاً اگر سوسک به گیج کردن دشمن و خلاصی خویش قانع است، انسان سعی می کند با گازهای خفه کننده و اشک آور دشمن خود را معدوم و یا لااقل از نعمت بصر محروم سازد»^۱.

۳. دفع مگس و مضررات آن، مجله دانشکده، رنگارنگ، خرداد ۱۲۹۷، شماره ۲، ص ۱۰۸-۱۱۲.

سیدعبدالله همان طور که در صفحات گذشته یادآور شدیم در ششم فروردین ۱۲۷۴ به دنیا آمد و در دوم فروردین ۱۳۶۲ وفات کرد. مقاله اول برای سال ۱۳۵۵ شمسی است. در آن زمان، سیدعبدالله ۸۱ سال داشت. مقاله دوم و سوم در سال ۱۲۹۷ شمسی چاپ و منتشر شده است. یعنی در ۲۳ سالگی انتظام.

کتاب «عرفان الحق» اثر میرزا حسن صفیعلی شاه به همت وی چاپ و منتشر شده است. وی مقدمه ای بر کتاب مذکور نگاشته است. مقدمه چنین است:

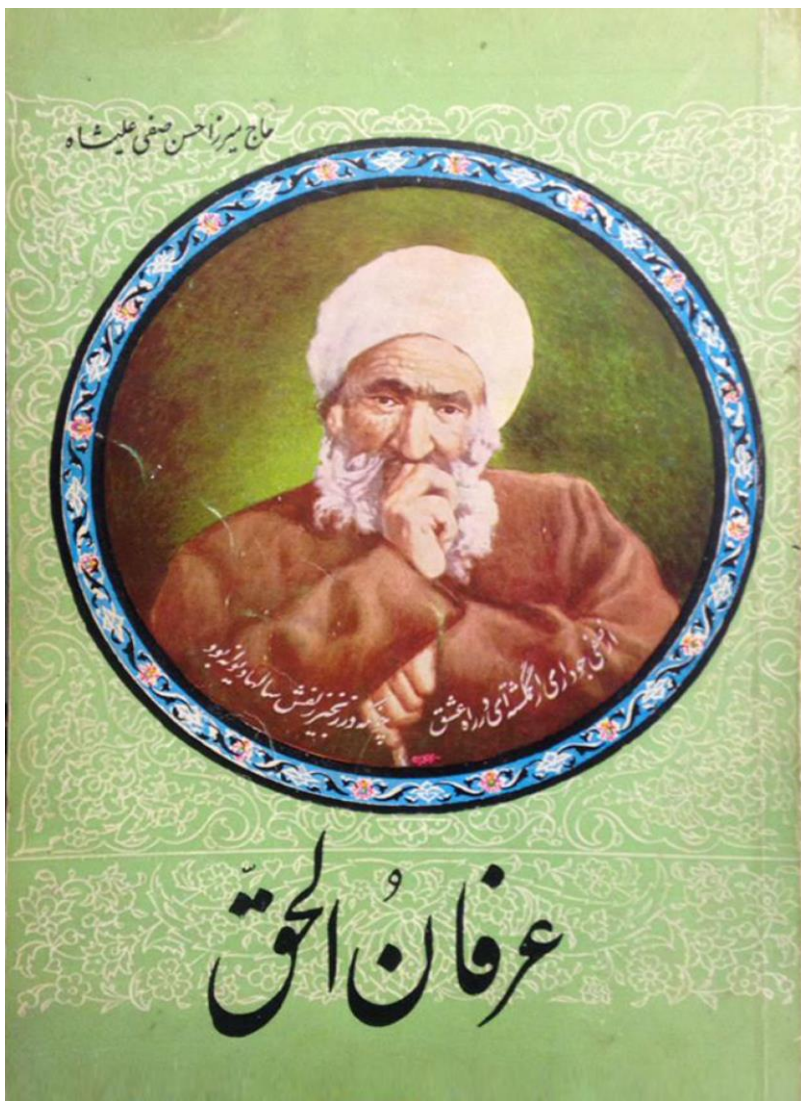
۱. سیدعبدالله انتظام وزیری، حیوانات توپچی، ص ۳۳۸.

«عرفان الحق». هو. حضرت حاج میرزا حسن صفیعلی شاه قدس سره، بی‌شک از بزرگترین عرفای اواخر قرن سیزدهم و اوایل قرن چهاردهم هجری قمری است که علاوه بر مقامات معنوی به معلومات ظاهری نیز آراسته و دارای طبعی شیوا و قلمی توانا بوده و از خود آثاری گرانبها به جای گذاشته است که از آن‌ها یکی تفسیر قرآن کریم است که با تأویلات عارفانه به رشته نظم کشیده شده و از شاهکارهای عظیم دوره اخیر به شمار است و دیگر دیوان اشعار که شامل غزلیات و قصائد و ترجیع‌بندهای نغز می‌باشد و این هر دو تا حدی مورد توجه و استقبال و استفاده قرار گرفته است. از آثار دیگر این عارف بزرگ که به واسطه نایابی نسخ، با وجود ارج و ارزشی که از نظر تصوّف و عرفان دارند، کمابیش از نظرها دور مانده‌اند، یکی "عرفان الحق" است که محققاً از بهترین رسالات عرفانی است و با وجود اختصار ظاهر، شامل تمام اصول تصوّف و عرفان بوده و با نثری جذاب انشاء شده که مسلماً مؤلف در ترتیب آن از عالم علوی الهام گرفته است. اگر خواننده با توجه و حوصله و دقت و فرصت، مکرّر آن را مرور نماید نه تنها موجب ملال نمی‌گردد بلکه هر بار حقایق تازه‌ای از دقائق عرفان بر او منکشف و از منبع فیاض آن مستفیض می‌شود. چاپ جدید "عرفان الحق" که اینک تقدیم طالبان معرفت و جویندگان طریق حقیقت می‌گردد به همت بنگاه مطبوعاتی صفی‌علیشاه که تاکنون در طبع و انتشار "دیوان"

و "زبدۃ الاسرار" حضرت صفی پیش قدم شده و اسم بنگاه را بامسمی ساخته‌اند، انتشار می‌یابد. این چاپ از روی نسخه اول که در سال ۱۲۹۷ق به طبع رسیده استنساخ شده و در جا نمودن جمله‌ها و نقطه‌گذاری دقت مخصوص شده است تا مطالب واضح و روشن از نظر خواننده بگذرد. ترجمه آیات قرآن از تفسیر منظوم صاحب کتاب، برگزیده شده و ترجمه جملات عربی و احادیث و همچنین مختصر شرح احوال عرفایی که در متن کتاب از آن‌ها نام برده شده توسط فاضل عارف، آقای دکتر احسان‌الله استخری صاحب کتاب "اصول تصوّف" تهیه و در آخر کتاب افاضه شده است و برای خوانندگانی که به زبان عربی تسلّط کافی ندارند بسیار سودمند است. امید است چاپ جدید این کتاب در روشن ساختن طریق صفا تأثیری بسزا داشته و همچون چراغی فراراه جویندگان قرار گیرد ان شاء الله. به تاریخ اول دی ماه ۱۳۴۲ش مطابق پنجم شعبان ۱۳۸۳ق. سیّد عبدالله انتظام».

عنوان	:	ممیزی و چاپ کتاب «عرفان الحق حاج میرزا حسن علیشاه» [سند]
سطح استاندارد	:	پرونده
منشأ	:	ایران. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی Vezarat Farhang va Ershad Islami Iran
تاریخ / دوره ایجاد	:	۱۳۵۳.
مشخصات:	:	۵ برگ + یک نسخه تایپی (۱۶۸ ص).
ظاهری		
دامنه و محتوا	:	مکاتبات اداره کل نگارش وزارت فرهنگ و هنر با کتابخانه ملی در خصوص اجرای مراحل ثبت، سانسور و چاپ کتاب «عرفان الحق» اثر میرزا حسن صفی‌علیشاه با توضیحات عبداللّه انتظام و احسان‌اللّه استخری از انتشارات صفی‌علیشاه و چاپخانه مروی (تهران).
توصیفگر	:	صفی‌علیشاه، محمد حسن بن محمد باقر، ۱۲۵۱-۱۳۱۶ ق. انتظام، عبداللّه، ۱۲۷۵ - ۱۳۶۱. استخری، احسان‌اللّه علی، ۱۳۱۳ - ۱۳۶۵.
توصیفگر	:	ایران. وزارت فرهنگ و هنر
توصیفگر	:	ممیزی
توصیفگر	:	تهران
مرکز نگهداری:	:	آرشیو ملی ایران
سند		
شناسه سند	:	۲۶۴/۴۶۲۰

اطلاعات کتاب عرفان الحق
در سایت کتابخانه ملی ایران

عاج میرزا حسن صفی‌علیشاه

عرفان الحق

توضیحات از:

عبدالله انتظام و احسان‌الله آخری

صفحه سوم کتاب عرفان الحق

وزارت کشور

شهرتالی کل کشور
مرور اطلاعانی د اداره اطلاعات

شماره: ۹۶۶-۶۱۳-۶۱۳

تاریخ صدور: ۱۳/۱/۱۳۰۴ هـ

محتوای اشیاء: {
 تاریخ: ۱۳۰۴/۴/۴
 تاریخ: ۱۳۰۴/۴/۴
 }

به پیش مدیر انجمن استیضات که اسامی آنها زیلاً مندرج است و فعلاً واجد شرایط مقرر میباشند

اجازه افتاح: انجمن استیضات - داده میشود.

اسامی کمیته مدیره

آقایان: عبدالله انصاری، نصرالله صبا، محمد اخوان، غلامحسین منگه، محمدحسین ملاندری، سوزنگیسات
 طین زکریا، منوچهر شایخ، سعید سامی، تیمسار سپهری، یاروشسته اسکندر، آزادی، و آقا مسلمان

جواب صفائی ستانی، طبریز، افشار، میری

رئیس اداره اطلاعات

مجاز افتتاح انجمن اخوت از وزارت کشور

مدت اعتبار: از تاریخ ۵۴/۱/۲۰ تا تاریخ ۵۶/۱/۲۰

اسامی هیئت مدیره:

عبدالله انتظام، نصرالله صبا، محمد اخوت،
غلامعلی میکده، سیدهاشم ملک مدنی، بزرگ بیات،
علی وثوق، منوچهر تاج‌بخش، سعید ساعی، تیمسار
سپهبد بازنشسته اسکندر آزموده و آقایان: جواد
صفائی سمنانی، علیرضا افضلی پور

سید عبدالله انتظام وزیری

فصل دوم: سید نصرالله انتظام‌وزیری

وی در ۱۲۷۸ شمسی در تهران متولد شد. برادر کوچک‌تر سید عبداللّه انتظام‌وزیری است.

سید نصرالله یکی از چهره‌های سیاسی دوران حکومت خاندان پهلوی است. تحصیلات خود را در مدرسه حقوق و سپس علوم سیاسی دانشگاه تهران گذراند و تحصیلات تکمیلی را در پاریس ادامه داد. ایشان کار خود را با وزارت امور خارجه آغاز کرد. در اواخر سلطنت رضا شاه به تهران فراخوانده شد و به سمت ریاست تشریفات دربار منصوب شد.^۱

۱. رئیس تشریفات سلطنتی.

تاریخ
۱۸/۱۲/۱۸
پست
شماره

دربار شاهی

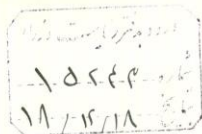
تاریخ
۲۰۸۹
شماره

جناب آقای نخست وزیر

بنا به فرمان مطاع مبارک ملوکانه آقای نصرالعلی انتظام بیست ریاست تشریفات

خارجی سلطنتی انتخاب شده است مقرر خواهد بود فرمود این انتصاب را

بجای های لازم اعلام نمایند .
وزیر دربار شاهی
محم

این دو سند مربوط به دوره رضا شاه است. زیرا در سال ۱۳۱۸ شمسی صادر شده است و سلطنت رضا شاه از ۱۳۰۴ تا ۱۳۲۰ شمسی بود.

خوانش سند:

دربار شاهنشاهی / قسمت: امور تشریفاتی

شماره: ۲۰۸۶

تاریخ: ۱۸/۱۲/۱۸

پیوست: ندارد

جناب آقای نخست‌وزیر

بنا به فرمان مطاع مبارک ملوکانه، آقای نصرالله انتظام به سمت^۱ ریاست تشریفات خارجی سلطنتی انتخاب شده است. مقرر خواهید فرمود این انتصاب را به جاهای^۲ لازم اعلام نمایند.

وزیر دربار شاهنشاهی

مهر:

ورود به دفتر ریاست وزرا

شماره: ۱۵۲۴۳

به تاریخ: ۱۸/۱۲/۱۸

۱. سند: بسمت.

۲. سند: بجاهای.

نوع پیش نویس موضوع پیش نویس ضمیمه یا کنویس کننده	 دفتر نخست وزیر	شماره عمومی ۱۵۲۴۳ شماره خصوصی جزوه دان پرونده
تاریخ نوشتن ماه ۱/ تاریخ یا کنویس ماه ۱۲/ تاریخ ثبت ۱۹/ ماه ۱۸/		
در ارتش - اردو معاونت امور دربار و امور محلی معاونت امور محلی ۱۸/۱۲/۱۸ در ارتش - اردو معاونت امور محلی معاونت امور محلی		معاونت امور محلی معاونت امور محلی

خوانش سند:

دفتر نخست‌وزیر

شماره عمومی: ۱۵۲۴۳

تاریخ ثبت: ۱۸/۱۲/۱۹

بخشنامه ضروری

وزارت خانه‌ها - ادارات

وزارتخانه‌ها ادارات

بنا به فرمان مطاع مبارک اعلی حضرت همایونی شاهنشاهی آقای

نصرالله انتظام به سمت ریاست تشریفات خارجی سلطنتی منصوب

می‌شوند.

۱۸/۱۲/۱۸

رونوشت برای استحضار وزارت دربار شاهنشاهی ارسال می‌گردد.

نخست وزیر

- شناسه سند : ۳۱۰/۶۳۰۹۵
- عنوان : بخش نامه ابلاغ فرمان شاه مبنی بر انتصاب نصراله انتظام به ریاست تشریفات خارجی [سند]
- مشأ : ایران، نخست وزیری
- تاریخ / دوره ایجاد : ۱۳۱۸.
- مشخصات : ۲ برگ.
- ظاهری
- دامنه و محتوا : بخش نامه ابلاغ فرمان رضا شاه به وزارتخانه ها و ادارات مبنی بر انتصاب نصراله انتظام به ریاست تشریفات خارجی
- توصیفگر : انتظام، نصرالله، ۱۲۷۸ - ۱۳۶۰.
- توصیفگر : ایران، وزارت دربار شاهنشاهی، دفتر مخصوص شاهنشاهی
- توصیفگر : فرمان ها
- Firmans
- بخشنامه ها
- انتصاب
- Appointment (Management)
- آداب دیپلماتیک
- Diplomatic etiquette
- مرکز نگهداری : آرشیو ملی ایران
- سند
- شناسه سند : ۳۱۰/۶۳۰۹۵
- شماره فیش : ۰۱۱۷۰۰۱/۱۹۶

- شماره مدرک : ۲۱۰۶۳۹۵
- محل نگهداری : آرشیو ملی ایران
- شماره بازیابی : ۹۹۸/۲۵/۳۴۶
- نام خاندان- : نوبخت (خاندان)، اهداگر
منشأ یا... : Nowbakhat family
- عنوان و نام : [علی سهیلی و نصرالله انتظام در کنفرانسی با حضور مقامات
پدیدآور : خارجی] [عکس]
- وضعیت تولید / : [۴۱۳۲x].
- نشر
- مشخصات : ۱ عکس: سیاه و سفید؛ ۲۱×۱۶ س.م.
- ظاهری
- توصیفگر : انتظام، نصرالله، ۱۲۷۸ - ۱۳۶۰.
- سهیلی، علی، ۱۲۷۴ - ۱۳۳۷.
- توصیفگر : روابط بین‌المللی
وزیران
Ministers
نخست‌وزیران
کنفرانس‌ها و کنگره‌ها
دوره پهلوی
Pahlavi Era
- چکیده : نصرالله انتظام، به‌همراه علی سهیلی، در کنفرانس، در حال مذاکره
با یکی از مقامات خارجی.

راست به چپ:

جان فستر دالس، جی پی ژوزت، نصرالله انتظام، ادرگار موریس

تاریخ: ۱۱ سپتامبر ۱۹۵۱

Standing, left to right, at Ceylon Embassy, at Reception in honor of the Minister of Finance of Ceylon, Honorable J.R.Jayewardene and Mrs. Jayewardene, on Tuesday, September 11, 1951 -- Edgar Morris, Director, Chamber of Commerce of the U.S., District III H.E., Mr. Nasrollah Entezam, Ambassador of Iran, H.E., Mr. J. P. Jooste, Ambassador of the Union of South Africa and Mr. John Foster Dulles, who just returned from San Francisco, California, after the signing of the Japanese Peace Treaty. ---WASHINGTON, D.C.---

پشت عکس

- شماره مدرک : ۲۷۰۳۵۲۴
- محل نگهداری : آرشیو ملی ایران
- شماره بازیابی : ۳۱۱/۲۵/۲۴۶۰
- منشأ : سازمان شاهنشاهی خدمات اجتماعی
Imperial Organization for Social Services
- عنوان و نام : [نصرالله انتظام در کنار چندتن از مقامات آمریکایی][عکس]
پدیدآور
- وضعیت تولید / : [ایالات متحده، ۱۹۵۱م].
نشر
- مشخصات : ۱عکس: سیاه و سفید؛ ۲۵×۲۰س.م.
ظاهری
- یادداشت : برگه‌ای حاوی اطلاعاتی به زبان انگلیسی به عکس الصاق شده
است.
- توصیفگر : انتظام، نصرالله، ۱۲۷۸ - ۱۳۶۰.
- توصیفگر : روابط خارجی
سفارت‌خانه‌ها
مقامات بلندپایه
- توصیفگر : ایالات متحده
- چکیده : دیدار و گفت‌وگو نصرالله انتظام با مقامات آمریکایی و سفیر
آفریقای جنوبی در سفارت سیلان در واشنگتن.

سید نصرالله انتظام‌وزیری

نفر وسط

سید نصرالله انتظام‌وزیری

سید نصرالله انتظام وزیری

سید نصرالله انتظام‌وزیری

در نزد

محمد مصدق

شماره مدرک	:	۲۲۰۸۹۳۹
محل نگهداری	:	آرشیو ملی ایران
شماره بازایی	:	۹۹۸/۲۵/۷۶۸
نام خاندان - منشأ:		نوبخت (خاندان)، اهداگر
یا...		Nowbakhat family
عنوان و نام پدیدآور:		[نصرالله انتظام نماینده ایران در سازمان ملل متحد در کنار تریگوه لی دبیر کل سازمان مذکور] [عکس]
وضعیت تولید /:		[ایالات متحده، ۱۳۲۹].
نشر		
مشخصات ظاهری:		۱عکس: سیاه و سفید؛ ۲۵×۲۰ س.م.
توصیفگر	:	انتظام، نصرالله، ۱۲۷۸ - ۱۳۶۰.
		لی، تروگوه، ۱۸۹۶ - ۱۹۶۸ م.
		Lie, Trygve
توصیفگر	:	سازمان ملل متحد
		United Nations
توصیفگر	:	مأموران سیاسی
		دوره پهلوی
		Pahlavi Era
		دبیر کل سازمان ملل متحد
		United Nations Secretary-General
		نشانه
		Sign
توصیفگر	:	ایالات متحده
		United States
چکیده	:	نصرالله انتظام، نماینده ایران در سازمان ملل، در کنار تریگوه لی دبیر کل این سازمان ایستاده است و بالای سر آنها، آرم سازمان ملل متحد دیده می‌شود.

سید نصرالله انتظام‌وزیری

شناسه سند : ۳۶۰/۵۱۶۳

عنوان : کمک صدمیلیون دلاری آمریکا به ایران برای چاپ اسکناس

منشا : ایران. وزارت امور خارجه

Iran. Vezarat Omur Kharejeh

تاریخ / دوره : ۱۳۳۲ق.

ایجاد

مشخصات : ۱ص.

ظاهری

دامنه و محتوا : تلگراف عبدالله انتظام به نصراله انتظام و مشاوره درخصوص کمب. ود

اسکناس و امکان استفاده از کمک صدمیلیون دلاری آمریکا به

ایران به عنوان پشتوانه ای برای چاپ اسکناس در زمان تعطیلی

مجلس و [پی گیری مذاکره با انگلیسی ها در موضوع نفت]

توصیفگر : ایران. وزارت امور خارجه

Iran. Vezarat Omur Kharejeh

توصیفگر : کمک های نقدی / چاپ / پول / ارز / نفت / نهضت ملی شدن نفت

/ کودتای بیست و هشت مرداد / مجلس شورای ملی / قاجاریه

توصیفگر : آمریکا / انگلستان

مرکز نگهداری : آرشیو ملی ایران

سند

شناسه سند : ۳۶۰/۵۱۶۳

محل در آرشیو : ۵۲۳ت ۱۳آو

شماره ردیف: ۳۶۰۰۰۵۱۶۳

محل در آرشیو: ۵۲۳ ت ۱۳ آ

شماره اسکن: ۵۱۶۳

شماره میکروفرم: ۲۴/۹۸

.....

سند برای سال ۱۳۳۲ قمری است. به تاریخ شمسی معادل ۱۲۹۲ است.

سید عبدالله انتظام‌وزیری متولد ششم فروردین ۱۲۷۴: موقع ایجاد سند، ۱۸ ساله بود.

سید نصرالله انتظام‌وزیری متولد ۱۲۷۸ شمسی: موقع ایجاد سند، ۱۴ ساله بود.

بنابراین، سند متعلق به ۱۳۳۲ قمری نیست. زیرا سن ۱۸ و ۱۴، برای انجام فعالیت‌های دیپلماتیک در سطح بالا، ممکن نیست و در این سنین افراد مشغول تحصیل هستند. با تحقیقاتی که انجام شد، مشخص شد سند برای سال ۱۳۳۲ شمسی است. لازم است محققان بعد از مطلع شدن از چنین اشتباهاتی، مسئولان مربوط (در اینجا فهرست‌نگاران کتابخانه ملی) را در جریان گذاشته تا اشتباهات اصلاح شوند. چنین اشتباهات کوچکی اگر نادیده گرفته شوند، بهای سنگین آن انحراف تاریخی است.

خوانش سند

وزارت امور خارجه

رونوشت تلگراف رمز

جناب آقای نصرالله انتظام

نیویورک

به طوری که اطلاع دارید دولت آمریکا در حدود یک صد میلیون دلار برای کسر بودجه و مصارف عمران و آبادی به ما داده اند. فعلاً گرفتاری مهم دولت کمی ریال است و چون نشر اسکناس با اجازه مجلس کهن است و حالا هم مجلس نیست، رفع اشکال دشوار است. به نظر چون نرخ رسمی دلار ۳۲۰ ریال است، می توانیم به عنوان پشتوانه دلار به بانک ودیعه بگذاریم و برای هر دلار ۳۲ ریال اسکناس منتشر کنیم و یک بار هم برای مبلغ کمی این عمل شده است. آمریکایی ها مشکل می دانند^۱ دلار را که نود ریال قیمت دارد برای ۳۲ ریال ودیعه گذارده شود. به نظر برای حل مشکل اگر ممکن بود به عنوان اعتبار در حدود ۶۰ میلیون دلار فراهم گردد که به صورت ودیعه در یکی از بانک های آمریکا بلوکه شود و در مقابل دویست میلیون تومان اسکناس منتشر شود کمک مهمی به دست می شود و بعد به تدریج اسکناس ها

۱. سند: + «که».

جمع‌آوری و دلار آزاد می‌شود و پس از افتتاح مجلس فکر اساسی دیگری می‌شود. نظر دیگری که دولت دارد، وارد کردن سرمایه خارجی به کشور که دولت حاضر است موجبات تضمین آن را فراهم آورد. در این دو موضوع با آقای نمازی صحبت کنید ببینید چه نظریه‌ای دارند که رفع نگرانی دولت بشود و هرچه زودتر جواب ایشان را تلگراف فرمایید. ضمناً از قول خودتان استفسار نمایید که آیا ایشان می‌توانند برای دو هفته تهران بیایند تا در این موضوع و موضوع نفت با ایشان مشورت شود. مذاکرات راجع به نفت در جریان و در مراجعت آقای هور را ملاقات فرمایید. مذاکراتی که این جا شده به اطلاع شما خواهد رسانید. ضمناً سعی هم می‌شود که تماس مستقیمی بلکه با انگلیس‌ها در تهران صورت بگیرد. قسمت راجع به نفت برای اطلاع خودتان است. کاغذها رسید باز هم در سازمان اگر اطلاع یا نظر جدیدی از انگلیس‌ها دریافت کردید اطلاع دهید.

عبدالله انتظام

رمز شود

۷۰۵

۲۲/۸/۱۳

دست‌نوشته خاطرات سید نصرالله انتظام‌وزیری در کتابخانه ملی ایران نگه‌داری می‌شود. این دست‌نوشته در ۳۷۴ فریم تک‌صفحه‌ای است. ظاهراً دست‌نوشته فوق توسط آقایان عباسی و طیرانی تصحیح و منتشر شده است:

عباسی، محمدرضا و طیرانی، بهروز، ۱۳۷۱، خاطرات نصرالله انتظام: شهریور ۱۳۲۰ از دیدگاه دربار، دفتر پژوهش و انتشارات، چ دوم. البته اظهار نظر قطعی در این زمینه منوط به این است که کتاب چاپ‌شده با دست‌نوشته تطبیق داده شود. در دست‌نوشته تاریخ و محل نگارش خاطرات نگاشته شده است: «تهران ۱۳۳۶»

با توجه به اینکه انتظام در ۱۲۷۸ شمسی به دنیا آمده است، در زمان نگارش خاطرات ۵۸ ساله بوده است.

- مجموعه ویژه : اهدایی
- شناسه سند : ۹۹۸/۳۴
- عنوان : دستنوشته خاطرات نصرالله انتظام [سند خطی: دفتر]
- منشأ : عباسی، محمدرضا، اهداگر
- تاریخ / دوره ایجاد : ۱۳۳۶.
- مشخصات ظاهری : ۵ دفترچه (۳۴۵ص).
- یادداشت : این دست‌نوشته‌ها در قالب کتاب خاطرات نصرالله انتظام به کوشش محمدرضا عباسی و بهروز طیرانی در سال ۱۳۷۱ توسط انتشارات سازمان اسناد ملی به چاپ رسیده است.
- دامنه و محتوا : مجموعه دشت‌نوشته‌های خاطرات نصرالله انتظام شامل پنج دفترچه درمورد وقایع منجر به استعفا و تبعید رضا شاه پهلوی و روابط نویسنده با برخی مقامات بلندپایه کشوری.
- توصیفگر : محمدرضا پهلوی، شاه ایران، ۱۲۹۸ - ۱۳۵۹ / انتظام، نصرالله، ۱۲۷۸ - ۱۳۶۰. قوام‌السلطنه، احمد، ۱۲۵۲ - ۱۳۳۴ / مدرس، سیدحسن، ۱۲۴۹ - ۱۳۱۶. داور، علی‌اکبر، ۱۲۶۴ - ۱۳۱۵ / مستوفی، حسن، ۱۲۵۲ - ۱۳۱۱. تیمورتاش، عبدالحسین، ۱۲۶۰؟ - ۱۳۱۲ / فروغی، محمدعلی، ۱۲۵۴ - ۱۳۲۱. وثوق‌الدوله، حسن، ۱۲۵۳ - ۱۳۲۹ / فیروز، فیروز، ۱۲۶۷ - ۱۳۱۶. پاکروان، فتح‌الله، ۱۲۵۸؟ - ۱۳۳۰ / رضا پهلوی، شاه ایران، ۱۲۵۷ - ۱۳۲۳.
- توصیفگر : جامعه ملل / متفقین / قشقایی / تبعید / جنگ جهانی اول / مقامات بلندپایه / خاطرات / اتباع بیگانه
- توصیفگر : ایران / روسیه / انگلستان / آلمان
- مرکز نگهداری سند : آرشیو ملی ایران
- شناسه سند : ۹۹۸/۳۴
- دسترسی و محل : آدرس الکترونیکی منبع
- الکترونیکی

سیمت‌ها

سال‌ها سفارت و کارداری ایران در کشورهای اروپایی، مانند فرانسه.

وزیر بهداری کابینه قوام در سال ۱۳۲۱.

وزیر پست و تلگراف، راه، و امور خارجه.

ریاست مجمع عمومی سازمان ملل متحد در سال ۱۳۲۹ با ۳۲ رأی از مجموع ۵۴.^۱

نماینده دائمی ایران در سازمان ملل و سفیر ایران در آمریکا در سال ۱۳۳۱.

نماینده ایران در سازمان‌های بین‌المللی.

دارای نشان درجه اول همایون.^۲

به گفته نزدیکان و آشنایان، ایشان در انجام امور خیر و کار نیک و دستگیری از مستمندان، کوشا بودند.

سیدنصرالله انتظام‌وزیری در ۱۳۵۹/۹/۲۹ شمسی در ۸۱ سالگی درگذشت^۳ و در قطعه ۷ ردیف ۱۳۹ شماره ۲۴ بهشت زهرا (ع) به خاک سپرده شد.

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین

۱. در دوره پنجم.

۲. حسن نراقی و فرخ غفاری، خاندان غفاری کاشان، ص ۲۹.

۳. غلامرضا سحاب، سالنامه تفرش، ص ۱۱۳.

منابع و مأخذ کتاب

۱. قرآن کریم.
۲. اعتمادالسلطنه، محمدحسن خان، چهل سال تاریخ ایران، محقق و مصحح: ایرج افشار، تهران، ناشر: اساطیر، چ دوم.
۳. افشار، ایرج، ۱۳۶۷، خاطرات و اسناد ظهیرالدوله، جلد اول، تهران، انتشارات زرین، چ دوم.
۴. انتظام‌وزیری، سیدعبدالله، حیوانات توپچی، مجله دانشکده، رنگارنگ، آبان ۱۲۹۷، شماره ۶، ص ۳۳۵-۳۳۸.
۵. انوری، حسن، ۱۳۸۲، فرهنگ بزرگ سخن، تهران، نشر سخن، چ دوم.
۶. بمانیان، محمدرضا و مؤمنی، کورش و سلطانزاده، حسین، بررسی نوآوری و تحولات تزئینات و نقوش کاشی‌کاری مسجد_ مدرسه‌های دوره قاجار، فصلنامه علمی پژوهشی نگره، شماره ۱۸، تابستان ۱۳۹۰، ص ۳۵-۴۷.
۷. پایگاه اطلاع‌رسانی: <https://alborz.oghaf.ir>.
۸. پایگاه اطلاع‌رسانی: <https://ganjoor.net>.
۹. حضرتی، صادق، ۱۳۸۲، رجال و مشاهیر آشتیان، قم، انتشارات الماس، چ اول.

۱۰. دهخدا، علی اکبر، ۱۳۹۸، چرند و پرند، سمنان: خلاق، چ هفتم.

۱۱. سحاب، غلامرضا، سالنامه تفرش، ۱۳۹۳، سال شانزدهم، دنیای جغرافیای سحاب، چ اول.

۱۲. سلیمانی، کریم، ۱۳۷۹، القاب رجال دورة قاجاریه، تهران، نشر نی، چ اول.

۱۳. شقاقی، حسین‌قلی خان، ۱۳۵۳ش، خاطرات ممتحن‌الدوله، تهران، ناشر: امیرکبیر، چ اول.

۱۴. شهبازی، داریوش، ۱۳۹۷، روایتی از تهران قدیم، ج ۱، تهران، انتشارات سایه‌بان هنر، چ اول.

۱۵. شهیدی، حسین، ۱۳۸۳ش، سرگذشت تهران، تهران، ناشر: راه مانا، چ اول.

۱۶. صفی‌علی شاه، میرزا حسن، ۱۳۷۱، عرفان الحق، توضیحات: عبداللّه انتظام و احسان‌اللّه استخری، بی‌جا: صفی‌علی شاه، چ دوم.

۱۷. گروه تلگرام خوانش.

۱۸. مجلسی‌کوپایی، ابوزر و انصاری، مجتبی و بمانیان، محمدرضا و فخار تهرانی، فرهاد، ویژگی‌های نخستین پارک تهران: پارک امین‌الدوله، فصلنامه علمی - پژوهشی مرکز

پژوهشی هنر معماری و شهرسازی نظر، شماره ۲۵، سال
دهم، تابستان ۱۳۹۲، ص ۳-۱۶.

۱۹. مصاحبه با منصور رشیدی، مصاحبه گیرنده: علی قنبریان.

۲۰. مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۷۳ش، ترجمه قرآن، قم: دفتر
مطالعات تاریخ و معارف اسلامی، چ دوم.

۲۱. ناصرالدین شاه قاجار، ۱۳۶۲ش، سفرنامه عراق عجم، تهران،
ناشر: تیراژه، چ دوم.

۲۲. نراقی، حسن و غفاری، فرخ، ۱۳۵۳، خاندان غفاری کاشان،
با مقدمه ابراهیم غفاری، تهران، انتشارات فرهنگ ایران زمین.

پژوهش‌های مشترک استاد منصور رشیدی (پژوهشگر تاریخ) و دکتر علی قنبریان
کتاب‌ها:

۱. خاندان انتظام‌وزیری: زندگی‌نامه و خدمات فرهنگی، اجتماعی،
عمرانی:

چاپ اول: (نشر میراث فرهیختگان/ اردیبهشت ۱۳۹۸)

چاپ دوم: (نشر میراث فرهیختگان/ مرداد ۱۳۹۹) / همراه با نمایه.

۲. بیان اجمالی زندگانی میرزا موسی وزیر تفرشی، میرزا عیسی خان
وزیر، سیدعبدالله خان انتظام‌السلطنه، سیدمحمد انتظام‌السلطنه
(بینشعلی)، سیدعبدالله انتظام‌وزیری، و سیدنصرالله انتظام‌وزیری:

چاپ اول: (نشر میراث فرهیختگان/ اسفند ۱۳۹۸)

چاپ دوم: (نشر میراث فرهیختگان/ آبان ۱۳۹۹) / همراه با نمایه.

۳. برادری انسان‌ها (نشر میراث فرهیختگان/ ۱۳۹۹ش)

4. HUMAN FRATERNITY (Miras Farhikhtegan
Publications / 2020)

لوح فشرده:

اسناد، مدارک، و تصاویر خاندان انتظام‌وزیری (نشر میراث فرهیختگان/
اردیبهشت ۱۳۹۸).

مقالات:

۱. مقاله «عملکرد خاندان انتظام‌وزیری در تحولات دوره پهلوی اول و دوم»، فصلنامه علمی - تخصصی تاریخ‌نامه خوارزمی، سال هفتم، شماره بیست و نهم، بهار ۱۳۹۹، ص ۳۴-۵۷.
۲. مقاله «مسجد و حوزه علمیه‌ای که به همت امین‌الدوله در دوره قاجار بنا نهاده شد: مسجد شب‌زنده‌دار قطب معنوی شهر تهران»، همشهری محل، مناطق ۶، ۷، ۱۰، ۱۱، ۱۲، پهنه مرکزی شهر تهران، یک‌شنبه ۱۵ تیر ۱۳۹۹، سال شانزدهم، شماره ۷۵۹، ص ۱۱.
۳. مقاله «خلاصه‌ای از زندگی‌نامه میرزا موسی وزیر (وزیر لشکر ناصرالدین شاه قاجار): میرزا موسی تفرشی باجناغ قائم‌مقام فراهانی»، ماهنامه زمان بیداری، سال دوم، ۶ آذر ۱۳۹۸، شماره ۱۴، صفحه ۴.
۴. مقاله «اهداء ۳ سند به سازمان اسناد ملی ایران»، ۵ آذر ۱۳۹۸، سایت کتابخانه مجلس شورای اسلامی سایت: <http://ical.parliran.ir>، لینک: <https://b2n.ir/589441>.
۵. مقاله «میرزا عیسی خان تفرشی، وزیر باتدبیر و نیکوکار دوره قاجار»، ماهنامه کتیبه، سال یازدهم، مرداد ۱۳۹۸، شماره ۶۴، صفحه ۱.
۶. مقاله «عیسی خان وزیر، دولتمرد خیرخواه»، ماهنامه زمان بیداری، سال دوم، ۷ مرداد ۱۳۹۸، شماره ۱۲، صفحه ۵.

۷. مقاله «دولتمردی برای تمامی فصول: مروری بر خدمات میرزا عیسی خان وزیر که تا امروز ادامه دارد»، همشهری محله، شنبه ۲۲ تیر ۱۳۹۸، سال پانزدهم، شماره ۷۲۹، ص ۶-۷.

۸. مقاله «میرزا موسی مستوفی وزیر باکفایت ناصرالدین شاه قاجار»، فصلنامه فیتا، سال دوم، شماره ۶، بهار ۲۰۱۹، صفحه ۱۵-۲۲.

Mirza Mousa Mostofi the Qualified Minister of Nassereddin Shah Qajar , FIFTAW, Second Year, Vol.6, Spring 2019, P.15-22.

۹. مقاله «نقاشی ناصرالدین شاه از فرخ خان امین‌الدوله»، سایت کتابخانه مجلس: www.ical.ir، لینک: yon.ir/h1w2L؛ سایت پایگاه خبری نسخ خطی: <http://manuscripts.ir>، ۱۳۹۸/۰۳/۱۲.

۱۰. مقاله «سند تقدیر ناصرالدین شاه قاجار از میرزا عیسی خان وزیر»، سایت کتابخانه مجلس، www.ical.ir، ۱۳۹۸/۰۲/۰۳، لینک: yon.ir/euGmq.

۱۱. مقاله «میرزا عیسی خان وزیر ناصرالدین شاه قاجار: بیان زندگانی، خدمات، و معرفی موقوفات برجای مانده از وی»، فصلنامه علمی - تخصصی تاریخ‌نامه خوارزمی، دانشگاه خوارزمی، سال هشتم، شماره سی و یکم، پاییز ۱۳۹۹، ص ۷۰-۹۶.

۱۲. مقاله «سیاسی‌ترین خانه تهران: خانه مستوفی‌الممالک گوهری زیبا در محله سنگلج است»، همشهری محله، پهنه مرکزی: مناطق ۶، ۷، ۱۰، ۱۱، ۱۲، یک‌شنبه ۲۵ آبان ۱۳۹۹، سال شانزدهم، شماره ۷۷۸، ص. ۱۵.

۱۳. مقاله «عمارت میرزا حسن مستوفی‌الممالک در شهر تهران»، ۲۷ آبان ۱۳۹۹، سایت کتابخانه مجلس شورای اسلامی (<http://ical.parliran.ir>).

۱۴. مقاله «امین‌الدوله نخستین قلمرو سبز عمومی بوده که اکنون اثری از آن نیست: نخستین پارک تهران کجاست؟»، همشهری محله، پهنه مرکزی: مناطق ۶، ۷، ۱۰، ۱۱، ۱۲، یک‌شنبه ۹ آذر ۱۳۹۹، سال شانزدهم، شماره ۷۸۰، ص ۱۲-۱۳.

۱۵. مقاله «زندگانی و خدمات فرخ خان امین‌الدوله (۱۲۸۸-۱۲۲۹ قمری)»، فصلنامه نقد و بررسی کتاب تهران، پاییز ۱۳۹۹، شماره ۶۶، ص ۵۴.

نویسندگان کتاب حاضر
استاد منصور رشیدی / دکتر علی قنبریان
صعود به قله دماوند / ۳ شهریور ۱۳۹۹

پژوهش‌های مشترک استاد منصور رشیدی و دکتر علی قنبریان:

۱. خاندان انتظام‌وزیری: زندگی‌نامه و خدمات فرهنگی، اجتماعی، عمرانی:

چاپ اول: (نشر میراث فرهیختگان/ اردیبهشت ۱۳۹۸)
چاپ دوم: (نشر میراث فرهیختگان/ مرداد ۱۳۹۹) / همراه بانمایه.

۲. بیان اجمالی زندگانی میرزا موسی وزیر تفرشی، میرزا عیسی خان وزیر، سیدعبدالله خان انتظام السلطنه، سیدمحمد انتظام‌السلطنه (بینش‌علی)، سیدعبدالله انتظام‌وزیری، و سیدنصرالله انتظام وزیری (نشر میراث فرهیختگان/ اسفند ۱۳۹۸).

۳. برادری انسان‌ها (نشر میراث فرهیختگان/ ۱۳۹۹ش)
4. HUMAN FRATERNITY (Miras Farhikhtegan Publications / 2020)

۵. لوح فشرده: اسناد، مدارک، و تصاویر خاندان انتظام‌وزیری (نشر میراث فرهیختگان/ اردیبهشت ۱۳۹۸)

و انتشار بیش از ۱۰ مقاله در نشریات داخلی و خارجی.

پژوهش‌های

مشترک

استاد منصور

رشیدی

(پژوهشگر

تاریخ) و

دکتر علی قنبریان

- ۴ کتاب

- ۱ لوح فشرده

- بیش از ۱۰ مقاله

در نشریات داخل

ایران و خارج

فهرست‌ها

اشخاص

اتابک اعظم: ۷۴

احمد بن محمد علی: ۵۲

اخوت، محمد: ۱۴۶

ادوارد آلبرت کریستین جورج

اندرو پاتریک دیوید: ۷۴

اژدری، حجت الاسلام: ۲۲

استخری، احسان‌الله: ۱۴۱

۱۴۲، ۱۴۴، ۱۴۶

اصفهان‌ی، سید ابراهیم: ۶۱

۶۲

اصفهان‌ی، ملا علی محمد:

۸۹

اعتماد السلطنه: ۳۵

افشار، ایرج: ۵۶، ۵۹، ۶۲

افضلی پور، علیرضا: ۱۴۶

امام حسین علیه السلام: ۱۴

امام زین العابدین علیه السلام: ۱۵

امیرکبیر، میرزا تقی خان: ۸۶

امین الدوله، فرخ خان: ۴۳

۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۵، ۸۷، ۸۸

۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۴، ۹۵، ۹۶

۹۷، ۹۹، ۱۰۲، ۱۰۴، ۱۰۵

۱۰۶، ۱۰۷

امین الدوله، میرزا علیخان:

۸۷، ۱۰۲، ۱۰۳

انتظام السلطنه: ۳۵، ۳۷، ۳۹

۴۱، ۴۲، ۴۶، ۴۸، ۵۱، ۵۲

۵۹

انتظام السلطنه

سید عبدالله بن موسی: ۳۷، ۳۹

انتظام السلطنه، سید عبدالله

خان: ۱۳، ۱۵، ۳۵، ۳۶، ۴۳

۵۸، ۱۱۲

انتظام السلطنه، میرزا

سید محمد خان (بیشعلی):

۲۹، ۳۵، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶

۴۷، ۴۸، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹

بهروز، آویده: ۶۸، ۷۱	۶۱، ۶۲، ۶۵، ۶۶، ۶۸، ۱۱۱
بهروز، ذبیح: ۷۱	۱۱۲، ۱۱۷
بهروز، رخساره: ۷۱	انتظام‌وزیری، سیدمحمد: ۵۶
بیات، بزرگ: ۱۴۶	۵۹
پاکروان، فتح‌الله: ۱۷۵	انتظام، عبدالله: ۱۳۴، ۱۴۲
پالمرستون: ۸۶	۱۴۴، ۱۴۹، ۱۶۹
پهلوی، محمدرضا: ۱۷۵	آرتور ب. هال: ۱۲۴
ت. راسل مور: ۱۳۱	آزموده، اسکندر: ۱۴۶
تاج‌بخش، منوچهر: ۱۴۶	آشتیانی، میرزا یوسف: ۱۶
ترکمان قاجار، حسینعلی: ۵۶	۱۷، ۲۵
تفرشی، سیدعبدالله: ۳۹	آقا میرزا شفیع: ۴۷
تفرشی، میرزا موسی: ۱۱۲	آقای عباسی: ۱۷۳
تیمورتاش، عبدالحسن: ۱۷۵	آقای نمازی: ۱۷۲
ج. م. آلن: ۱۲۴	آقای هور: ۱۷۲
ج. مونلین: ۱۲۴	آقایان طیرانی: ۱۷۳
ج. هونپیند: ۱۲۴	آلبرت ادوارد هفتم: ۷۴
جورج پنجم: ۷۴	برنان، لیلا: ۱۱۵
جی پی ژوزت: ۱۵۸	بهبهانی، آیت‌الله: ۸۲
حدادی، نصرالله: ۳۳، ۳۴	بهروز: ۱۷۳

- حضرت علی علیه السلام: ۱۱۲
 رضا شاه: ۱۷، ۱۵۰، ۱۵۲،
 حق شناس، میرزا عبدالکریم: ۱۷۵، ۱۵۵
 ۹۷، ۹۸، ۱۰۰
 زاهد، شیخ محمدحسین: ۹۷
 حکیم‌الملک: ۵۵
 ۹۸
 خطیب‌الملک، مرتضی: ۵۶
 زاهدی: ۱۱۵
 خورشید خانم: ۸۰، ۸۲
 زهرا سلطان خانم: ۴۳
 دانشور، فیروز: ۳۹، ۴۲
 زهرا: ۶۸
 داور، علی اکبر: ۱۷۵
 ساعی، سعید: ۱۴۶
 دفتری، نورالدین: ۶۱، ۶۲
 سپهسالار، میرزا حسین خان:
 دکتر فوریه: ۳۶
 ۱۶
 دکتر مصدق: ۱۶۴
 السمیری الاصفهانی،
 دوست محمد خان: ۸۵
 علی اصغر بن عبدالجبار: ۹۳
 دونوئی، لکنت: ۱۱۱
 سهیلی، علی: ۱۵۷
 دهخدا، علی اکبر: ۲۱
 سیداحمد: ۱۵
 ر. س. سومسل: ۱۲۴
 سیدعبدالله: ۳۵، ۳۹، ۴۳،
 رشیدی، علی بابا: ۲۱
 ۱۱۱، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۲۳،
 رشیدی، منصور: ۲۱، ۲۲،
 ۱۲۹، ۱۳۲، ۱۳۶، ۱۴۱،
 ۱۴۸، ۱۵۰، ۱۷۰، ۱۷۲، ۱۸۵، ۱۱۷، ۱۰۴، ۳۱

سید عبدالله خان: ۳۶	صفی علیشاه، محمدحسن‌بن
سید محمد (هیوم حوران):	محمدباقر: ۱۴۲
۱۱۵، ۳۶	صفیعلی شاه، میرزا حسن:
سیدنصرالله (انتظام وزیری):	۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۴
۳۵، ۴۳، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۵۰،	الطهرانی، آقا میر محمدباقر:
۱۵۲، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۷،	۹۳
۱۵۸، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲،	طیرانی، بهروز: ۱۷۵
۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۶، ۱۶۷،	ظهیرالدوله: ۴۳، ۵۶، ۵۸،
۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵،	۶۱، ۶۲
شاه‌آبادی، محمدعلی: ۹۷،	ظهیرالدول_____ه،
۹۸	علی‌بن محمدناصر: ۵۶
شاه علی، شهاب: ۳۲	ظهیرالدوله، علی خان: ۵۶
شاهزاده آرتور: ۷۴	عباس: ۶۸
شاهزاده ویکتوریا: ۷۴، ۸۰	عباسی، محمدرضا: ۱۷۵
شاهزاده یمین‌الدوله: ۵۶	عبدالعلی: ۶۸
شکر خانم: ۱۷	عبدلی آشتیانی، اسدالله: ۳۱
صبا، نصرالله: ۱۴۶	علاء، حسین: ۱۱۵
صدراعظم اتابک اعظم: ۷۵	علیشاه، حاج میرزا حسن:
صفائی سمنانی، جواد: ۱۴۶	۱۴۲

مرآت، موسی: ۵۶	قوی فکر، رضا: ۴۶
مستوفی الممالک، میرزا حسن:	کامران میرزا: ۱۶، ۲۱
۱۶، ۱۷، ۲۶	کاوه، احمد: ۱۱۷
مستوفی، حسن: ۱۷۵	کرزن: ۸۷
مظفرالدین شاه: ۷۲، ۷۴، ۷۵	کمال‌الملک: ۶۸، ۸۲
مظفرالدین شاه: ۸۷	کنت دومنت فورت: ۳۵
معمدالسلطان: ۳۵	کهن دل خان: ۸۵
ملک مدنی، سیدهاشم: ۱۴۶	لرد کاونی: ۸۶
ملکه الکساندر: ۷۴	لی، تروگوه: ۱۶۶
ملکه الیزابت: ۷۴	لئوپولد: ۸۰
ممتحن الدوله: ۳۵	مجدالملک: ۸۷
منصور، حسنعلی: ۱۴۹	محمد حسین خان: ۸۲
موريس د. گريلي: ۱۲۴	محمد شاه: ۸۰
موريس، ادگار: ۱۵۸	محمد شفیع بن محمد علی:
مولایی‌نیا، رامک: ۳۲	۴۶
مهندس الممالک: ۷۵	محمد خان: ۸۵
میرزا ابوالقاسم قائم مقام دوم:	محمد رضا: ۱۷۳
۱۱۷	محمد شاه قاجار: ۱۱۷
میرزا ابوالقاسم: ۱۳	مدرس، سید حسن: ۱۷۵

- میرزا ابوطالب: ۸۰، ۸۵
 میرزا بزرگ قائم مقام اول: ۱۱۷
 میرزا شفیع: ۴۵، ۵۱
 میرزا عیسی: ۱۳، ۱۵، ۱۶،
 ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴،
 ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲،
 ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۴۴، ۷۸،
 ۱۰۴، ۱۱۲، ۱۱۷، ۱۱۸
 میرزا فرخ خان: ۸۰
 میرزا موسی وزیر: ۱۳، ۱۵،
 ۱۱۷
 میکده، غلامعلی: ۱۴۶
 ناپلئون سوم: ۸۰، ۸۵
 ناصرالدین شاه: ۱۶، ۳۵، ۳۶،
 ۸۰، ۸۱، ۸۵، ۸۶، ۸۸، ۹۲،
 ۱۰۲، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷
 نجم الملک، حاج عبدالغفار:
 ۸۹
- نجم آبادی، شیخ هادی: ۲۱،
 ۲۲
 نراقی، حسن: ۷۱
 نظم الدوله: ۱۵
 نوری، شیخ فضل الله: ۴۵،
 ۴۹، ۵۲
 نوریف میرزا آقاخان: ۸۶
 و. البوت: ۱۲۴
 وثوق الدوله، حسن: ۱۷۵
 وثوق، علی: ۱۴۶
 وحدت، دکتر وحید: ۸۱
 ویلیام ا. کالج: ۱۲۴
 ویلیام بتکه: ۱۲۴
 هری ای فرخارسون: ۱۲۴
 هوسمان: ۸۰
 هویدا: ۱۴۹

آمریکا: ۱۱۱، ۱۱۵، ۱۳۲،	اماکن
۱۶۹، ۱۷۱	اشتهارد: ۲۲، ۲۳
بازار تهران: ۱۳، ۸۰، ۹۷،	اصفهان: ۸۰
۱۰۲	افغانستان: ۸۵، ۸۷
بازار کاشان: ۸۱	امامزاده سید اسماعیل: ۱۴
باغ نگارستان: ۱۱۸	انگلیس: ۷۴، ۸۰، ۸۵، ۸۶،
بخارا: ۸۵	۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۱۶۹،
بلژیک: ۸۰	۱۷۲، ۱۷۵
بلوچستان: ۸۵	اهواز: ۸۶
بوشهر: ۸۶	ایالات متحده: ۱۶۰
بی‌بی سکینه: ۷۱	ایالت ایلی نوی: ۱۲۳
بیمارستان رازی: ۲۳	ایتالیا: ۴۳
بیمارستان وزیری: ۲۱	ایران: ۱۷، ۴۳، ۸۰، ۸۱، ۸۵،
پارک امین‌الدوله: ۸۷	۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱،
پاریس: ۸۰، ۸۵، ۸۶، ۸۸،	۱۰۲، ۱۱۱، ۱۵۵، ۱۶۹، ۱۷۵
۹۱، ۱۵۰	ایرلند: ۷۴
پنجاب: ۸۵	آشتیان: ۱۷
پورتموث: ۷۴	آفریقای جنوبی: ۱۶۰
تبریز: ۶۸، ۸۷	آلمان: ۱۱۱، ۱۷۵

تهران: ۱۳، ۱۶، ۱۹، ۲۱، ۲۲،	خیابان مهدی خانی: ۲۳
۳۶، ۷۹، ۸۱، ۸۲، ۸۷، ۸۸،	خیابان ناصر خسرو: ۱۳
۸۹، ۹۱، ۹۸، ۱۴۲، ۱۵۰،	خیابان وحدت اسلامی: ۲۳
۱۷۳، ۱۷۲	خیابان ولی عصر: ۲۱
چارسوق امین الدوله: ۸۱	دارالفنون: ۴۳، ۶۰
چهار راه سیروس: ۸۲	دانشگاه تهران: ۱۱۵
حرم امام رضا علیه السلام : ۱۱۵	دانشگاه لاسال اکستنشن:
حرم حضرت معصومه علیها السلام :	۱۲۳، ۱۲۹، ۱۳۱
۹۹	دروازه شمیران: ۸۸
حسن آباد: ۲۱	دماوند: ۱۸۵
خارک: ۸۶	رشت: ۶۸
خانی آباد تختی: ۱۱۲	روسیه: ۸۵، ۸۶، ۱۷۵
خرمشهر: ۸۶	روم: ۹۱
خوانسار: ۸۱	سازمان اوقاف: ۱۱۷
خیابان ۳۰ تیر: ۸۲	سازمان ملل: ۱۶۶
خیابان امیریه: ۳۶	سند: ۸۵
خیابان بهشت: ۲۱	سیلان: ۱۶۰
خیابان سیروس: ۱۴	شرکت ملی نفت: ۱۱۳، ۱۳۴
خیابان شاهپور: ۲۱	شیکاگو: ۱۲۳، ۱۲۹

- عربستان سعودی: ۱۱۵
فرانسه: ۸۵، ۸۶، ۸۸، ۸۹،
۹۱، ۱۰۶
قزوین: ۱۴، ۳۵
قم: ۸۱
قنات سراب وزیر (قنات میرزا
عیسی وزیر): ۲۳
قنات میرزا موسی: ۳۵
قندهار: ۸۵
کابل: ۸۵
کارخانه قند کهریزک: ۸۷
کارخانه کبریت‌سازی الهیه:
۸۷
کاروانسرای میرزا موسی: ۱۴
کاشان: ۷۱، ۸۰، ۸۲
کتابخانه مجلس: ۱۰۴
کتابخانه ملک: ۸۱
کتابخانه ملی ایران: ۳۶، ۳۸،
۴۱، ۸۳، ۱۱۳، ۱۳۳، ۱۴۲،
۱۷۰، ۱۷۳
کرج: ۲۲
کوچه پله نوروزخان: ۱۳
کوچه شهید حیدری: ۲۳
کوچه لب‌تشنه: ۲۳
کوچه انتظام‌السلطنه: ۳۶
گیلان: ۸۰
لندن: ۱۰۶
مجلس شورای ملی: ۱۶۹
مدرسه امین‌الدوله: ۸۰، ۹۷
مدرسه رشديه: ۸۷
مرادپه: ۲۲
مسجد امین‌الدوله: ۸۰، ۹۷،
۹۸، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲
مسجد جامع: ۱۳، ۹۸
مسجد سراج‌الملک: ۹۸
مسجد عبدالله خان: ۱۳

مسجد عیسی خان: ۲۱

مسجد میرزا موسی: ۱۳

مولوی: ۹۷

میدان بهارستان: ۱۱۸

میدان منیریه: ۳۶

نطنز: ۸۱

نیویورک: ۱۷۱

واشینگتن دی سی: ۱۲۹، ۱۶۰

وزارت امور خارجه: ۱۵۰،

۱۶۹، ۱۷۱

وزارت فرهنگ و ارشاد

اسلامی: ۱۴۲

هرات: ۸۵، ۸۷

هندوستان: ۷۴، ۸۵

گروه‌ها

افغان: ۸۵

پهلوی: ۴۴، ۱۱۰، ۱۵۰،

۱۵۷، ۱۶۶

جامعه ملل: ۱۷۵

خاندان انتظام‌وزیری: ۱۵

خاندان غفاری: ۸۲

خاندان نوبخت: ۱۵۷

صوفیان: ۵۶، ۵۹، ۶۲

قاجار: ۱۳، ۱۶، ۱۷، ۱۹، ۲۱،

۳۹، ۴۲، ۴۴، ۵۶، ۵۹، ۸۱،

۸۵، ۸۷، ۱۰۲، ۱۰۶، ۱۱۱،

۱۶۹

قشقایی: ۱۷۵

متفقین: ۱۷۵

مسلمانان: ۸۸، ۹۲

نعمت‌اللهی: ۶۵

کتاب‌ها

اسناد تاریخی خاندان غفاری:

۸۲

اصول تصوف: ۱۴۱

خاندان انتظام‌وزیری: ۱۳۶

زبدۃ‌الاسرار: ۱۴۱

سرنوشت بشر: ۱۱۱

سه سال در دربار ایران: ۳۶

عرفان الحق: ۱۳۹، ۱۴۰،

۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴

قرآن: ۵۴، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱،

۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶،

۱۴۰، ۱۴۱

نظری تازه به تصوف و عرفان:

۱۱۲

بیان اجمالی زندگانی

چاپ دوم

میرزا موسی وزیر تفرشی
میرزا عیسی خان وزیر
سید عبدالله خان انتظام السلطنه
سید محمد انتظام السلطنه (بینشعلی)
سید عبدالله انتظام‌وزیری
و سید نصرالله انتظام‌وزیری

مؤلف:
منصور رشیدی / دکتر علی قنبریان

مؤلف: منصور رشیدی / دکتر علی قنبریان

